

HURRIYAT

Mustaqil gazeta

2018-yil 7-fevral, chorshanba

№ 6 (1069)

1996-yil dekabrda chiqarib boshlagan

Elektron manzil: info@uzhurriyat.uz

www.hurriyat.uz

ҚАЛОВИНИ ТОПСА, ЧИКИНДИ ҲАМ БОЙЛИК

Бу соҳада ҳали ўз ечимини қутаётган масалалар ва қилинадиган ишлар жуда кўп. Масалан, юртимизда 53 фоиз аҳолига санитар-тозалаш хизмати кўрсатилади, холос. Шундан атиги 15 фоизи хусусий сектор ҳиссасига тўғри келади. Деярли барча қишлоқларда маиший чиқиндиларни йиғиш, сақлаш ва ташиш умуман йўлга қўйилмаган.

⇒ 5-бет

ДАРДИНГ БЎЛСА БЎЛСИН, ҚАРЗИНГ БЎЛМАСИН

Атрофни кузатар эканман, бўйнига фотоаппарат илиб олган икки киши, қўлида гул тутиб турган, ўзига бино қўйган аёл, бўйи икки метрча келадиган қуён ва кўзойнакли мушук кийимидаги ёш йигитлар, улар атрофида айланаётган болалар, чақалоқ билан бирга суратга тушаётганлар эътиборимни тортди.

⇒ 6-бет

«ОДИЛ САЛОТИН ЗИКРИДА»

Навоий бобомиз бу танбехда умрни бекорга совурмаслик, соғлиқ ва хотиржамликни деб шукр қилиш кераклигини уқтирмакда. У зот яна бир танбехларида шундай дейди: «Чин сўз ёлғонга чулғам, чин айта олур тилин ёлғонга булғам».

⇒ 7-бет

ЧОРШАНБАДАН ЧОРШАНБАГАЧА

6 февраль куни Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ўзбекистон Республикаси туризм салоҳиятини ривожлантириш учун қулай шароитлар яратиш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги Фармони матбуотда эълон қилинди.

3 февраль куни Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг «Хотин-қизларни қўллаб қувватлаш ва оила институни мустаҳкамлаш соҳасидаги фаолиятни тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги Фармони матбуотда эълон қилинди.

2 февраль куни Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев раислигида экологик ҳолатни яхшилаш ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш борасидаги ишларни таҳлил этиш, энг долзарб вазифаларни белгилаб олишга бағишланган йиғилиш бўлиб ўтди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг Олий Мажлисга Мурожаатномаси асосий қоидалари «2030 йилгача Барқарор ривожланиш соҳасидаги кун тартибини амалий рўйбга чиқариш бўйича Ўзбекистон ҳукуматининг чора-тадбирлари тўғрисида» деган ном билан Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеяси 72-сессиясининг расмий ҳужжати сифатида тарқатилди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг «2018—2022 йилларда аҳоли пунктларини бош режалар билан таъминлаш, лойиҳа ташкилотлари фаолиятини яхшилаш, шунингдек, шаҳарсозлик соҳасида мутахассислар тайёрлаш сифатини ошириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги Қарори матбуотда эълон қилинди.

» ВАТАН ҲИМОЯСИ — МУҚАДДАС БУРЧ

ЁШЛАР МУДДАТЛИ ҲАРБӢЙ ХИЗМАТГА КУЗАТИЛДИ

Тошкент вилояти муҳофаа ишлари бошқармаси йигин пунктида Президентимизнинг 2018 йил 13 январдаги «Ўзбекистон Республикаси фуқароларини муддатли ҳарбий хизматга навбатдаги чақируви ҳамда белгиланган хизмат муддатларини ўтаб бўлган ҳарбий хизматчиларни Қуролли Кучлар резервиге бўшатиш тўғрисида»ги Қарори ижроси доирасида муддатли ҳарбий хизматга чақирилган йигитларни тантанали кузатиш маросими ўтказилди.

Вилоят ҳокимлиги, Ўзбекистон муҳофаага қўмаклашувчи «Ватанпарвар» тап-

килоти, «Маҳалла» хайрия жамоат фонди вилоят бўлими, Ўзбекистон ёшлар итти-

фоки вилоят кенгаши ва бошқа ташкилотлар вакиллари, ҳарбий хизматчилар ва бўлажак аскарларнинг ота-оналари иштирок этган тадбирда мамлакатимиз Қуролли Кучларида амалга оширилаётган ислохотлар самарасида ёшларда ҳарбий хизматга қизиқиш ортиб бораётгани, Ватан ҳимоячиси бўлиш юксак шарафга айлангани алоҳида таъкидланди.

— Қалбида Ватанга мухаб-

бат туйғуси жўш уриб турган аскар йигитлар сафига ўғлим Муҳаммаджон ҳам қўшилганидан хурсандман, — дейди Бўка туманидан муддатли ҳарбий хизматга чақрилган М.Абдувалиевнинг онаси Маъмура опа Усмонова. — Ўғлимни аскарлик либосида кўриб, кўзимга ёш келди. Улғайиб, Ватанимизга хизмат қиладиган ўқтам ва жасур йигит бўлиб қолганини сезмай ҳам қолмаган.

Унинг доим спортга қизиқиши, касб-хунар коллежида аъло баҳоларга ўқиганидан хурсанд бўлардим. Бугун уни ҳарбий хизматга кузата туриб, қўнгимдаги энг эзгу орзулардан бири ушалаётганини хис қилдим.

Худди шундай тадбир Тошкент шаҳар муҳофаа ишлари бошқармаси томонидан ўтказилиб, унда бир гуруҳ йигитлар муддатли ҳарбий хизматга тантанали тарзда кузатилди. Унда Тошкент шаҳар ҳокимлиги, давлат ва жамоат ташкилотлари вакиллари, ҳарбий хизматчилар, бўлажак аскарлар ва уларнинг ота-оналари иштирок этди.

Тадбирда бўлажак аскарларнинг ота-оналари ҳам сўзга чиқиб, ёшларнинг келгуси ишларига улкан зафарлар тилаб, дуо қилди.

— Болаликдаги орзуларим ушалаиб, муддатли ҳарбий хизматга жўнаб кетганимдан хурсандман, — дейди Охунжон Мавлонов. — Хизмат даврида бор куч-билимимни сарфлашга, ҳақиқий юрт ҳимоячиси бўлишга ҳаракат қиламан. Миллий армиямиз сафларида ўз йигитлик бурчимни ўтаб, ота-онам ишончини оқлаш, юртимизга керакли инсон бўлиш асосий мақсадимдир.

Маросимда бўлажак аскарларга ташкилотчилар томонидан эсдалик совғалари топширилди. Санъаткорлар ижросидаги Ватан, тинчлик ва ёшликни мадҳ этувчи куй-қўшиқлар барчага кўтаринки кайфият бағишлади.

А.МУСАЕВ,
ЎЗА мухбири

Халқ таълимидаги янгиликлар

» МИЛЛИЙ МАТБУОТ МАРКАЗИДА

Касб тақозоси билан кўплаб тадбирлар, анжуманларда иштирок этишга тўғри келади. Уларнинг барчаси ҳам сермазмун ёки қониқарли аҳволда бўлавермайди. Гоҳида кетган вақтингга ачинасан, киши. Берилган саволларнинг очик қолиш ҳолатлари ҳам кўп учрайди. Кун кеча пойтахтимизнинг Миллий матбуот марказида Халқ таълими вазирлиги томонидан ташкил этилган анжуман журналистларни тўла қониқтирди, дейишимиз мумкин.

Президентимизнинг «Умумий ўрта, ўрта махсус ва касб-хунар таълими тизимини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги Фармонининг мазмун-моҳиятига бағишланган

мазкур анжуманда Халқ таълими вазири Улугбек Иноятов сўзга чиқиб, тизимда амалга оширилаётган ишлар хусусида маълумот берди. Маълумки, 2017 йилнинг 2 ва 16 август кунлари Президентимиз Шавкат Мирзиёев

раислигида бўлиб ўтган йиғилишда умумтаълим мактаблари ва ўрта махсус, касб-хунар таълими муассасалари ўртасида ўзаро интеграцияни таъминлаган ҳолда 11 йиллик ўрта таълим тизимини жорий этиш, ўрта махсус, касб-хунар таълими тизимини тубдан ислох қилиш масалалари танқидий муҳокама қилиниб, унда берилган кўрсатмалар ва ота-оналарнинг хоҳиш истаклари асосида 11 йиллик мажбурий таълим жорий этилди. Бугунги кунда умумтаълим мактабларининг 9-синфини битирган 467 минг нафар ўқувчидан 284 минг нафари 10 синфда таълим олмоқда.

11 йиллик таълимнинг жорий этилиши муносабати билан жамиятни ривожлантиришнинг устувор вазифаларидан келиб чиққан ҳолда, олимлар, амалиётчи ўқитувчилар ҳамда кенг жамоатчиликнинг фикри асосида 10-11 синфлар учун 12 та умумтаълим фани бўйича ўқув режалари қайта ишлаб чиқилиб, уларга қатор ўзгаришлар киритилган.

2-бет

Газета ўқимаган узокни кўра олмайдиги!

Ўқинг, баҳра олинг ва уни

дўстларингизга

ҳам ҳада этинг.

«Hurriyat» да топ этилган

материаллар билан www

hurriyat.uz сайти орқали ҳам

танишингиз

мумкин.

«HURRIYAT»
ГАЗЕТАСИ СИЗНИНГ
ДОИМИЙ
ҲАМРОҲИНГИЗ
БЎЛИШИГА
ИШОНАМИЗ!

2018 йил

Фаол тадбиркорлик, инновацион ғоялар ва технологияларни қўллаб-қувватлаш йили

Логистика истиқболлари

Буюк Ипак йўли қадимдан турли халқ ва мамлакатларни иқтисодий, сиёсий, маданий жиҳатдан ўзаро бирлаштириб, улар тараққиётида муҳим роль ўйнаган. Бугунги глобаллашув ва интеграциялашув жараёнида, техника асрида ҳам бу йўللار ўз аҳамиятини йўқотгани йўқ. Мамлакатимиз қўлай географик ҳудудда жойлашганини инобатга олсак, бу борада ҳали фойдаланилмаган имкониятларимиз кўпчилигига амин бўламиз. Айниқса, логистика соҳасида. Аслида логистиканинг бир неча йўналишлари бўлиб, булар саноат, савдо, ахборот, транспорт, бошқарув логистикаси кабилардир.

Жаҳон бизнес амалиётида давлатларнинг иқтисодий ўсишида савдо оқимларини бошқарувчи логистика ташкилотлари муҳим роль

ўйнайди. Улар нафақат ҳудудий юкларни ташиши, балки глобал савдони — Фарб билан Шарқ савдо йўлининг ривожини таъминлайди.

Бугунги кунда халқаро транспорт логистика марказларининг ҳамда савдо коридорларининг асосий вазифаси юкларни тез ва сифатли, камхарж тарада етказишдан иборатдир. Шу боис, юртимизда автойўللар, темирйўللар тизими ёки аэропорту аэродромларини жаҳон андозлари даражасига етказиш учун кўплаб инвестицион лойиҳалар амалга оширилмоқда. Бу эса янги транспорт коридорлари вужудга келишига ҳамда юк ташишларнинг ўсишига, ташқи ва ички бозорнинг юксалишига замин яратмоқда. Биргина темирйўл тизимидаги натижаларга эътибор қаратсак, Поп — Ангрен йўналишининг ишта туширилиши халқаро транзит коридори сифатида муҳим ўрин тутмоқда. Бу каби аҳамиятли йўналишлар темирйўл тизимида кўплаб топилди. Аммо авто ва авиалогистика борасида ички имкониятларимиздан ҳали тўлиқ фойдалана олганимиз йўқ.

2-бет

Ўз мухбиримиз

Бобур МУХАММАДИЕВ

Маҳалла осойишталиги — кўпнинг иши

► КУН МАВЗУСИ

Биздаги маҳалла тузилмасининг ҳеч бир юрда ўхшаши йўқлиги ҳақида кўп гапирармиз. Бу-ку, яхши, хўш, маҳалланинг ҳаётимиздаги бугунги ўрни, одамларнинг ушбу тузилмага ишончи қандай? Давлатимиз раҳбари Шавкат Мирзиёев таъкидлаганидек, қайси маҳаллада иш тўғри ташкил этилиб, фуқаролар билан яқин ҳамкорлик ўрнатилган бўлса, ўша ерда ҳамжиҳатлик, меҳр-оқибат муҳити ҳукм суриб, ноҳуш ҳолатларга йўл қўйилмапти. Мамлакатимизда амалга оширилаётган тизимли ислохотларнинг ҳозирги шиддатли босқичида маҳаллаларни янада қўллаб-қувватлаш ва ривожлантиришни даврнинг ўзи тақозо этиб турибди. Президентимизнинг 2017 йил 3 февралдаги "Маҳалла институтини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги Фармони бу йўлда муҳим ҳуқуқий қадам бўлди. Фармонда маҳалла институтини янада такомиллаштиришнинг устувор йўналишлари белгиланган. Улар фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари фаолияти самарадорлигини ошириш ҳамда маҳалла институтини аҳолига энг яқин кўмакдош тузилмага айлантириш борасида катта аҳамият касб этади.

Шунга қарамай, айрим ҳудудларда ҳуқуқбузарлик, ўғирлик, талончилик, безорилик каби жиноятчилик турлари учраб турибди. Маҳалла раисларига кўмакчи, биргаликда иш кўрадиган ҳамкорлар бор. Аммо амалий натижа кўнгилни тўлдирмаган даражада эмас. Давлатимиз раҳбарининг ўтган йил 20 апрелдаги "Ички ишлар органлари таянч пунктларининг профилактика инспекторларини хизмат уй-жойи билан таъминлашга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида"ги Қарорига биноан соҳа ходимларига ўзлари хизмат қилаётган ҳудуддан барча қулайликларга эга хизмат уйлари, шунингдек, узоқ муددатли имтиёзли кредит асосида хусусий енгил автоташналар ажратилди. Негаки, ҳудуд маҳалла осойишталиги ва фуқаролар хавфсизлигини таъминлаш учун профилактика инспектори, аввало, қулай иш шaroитига эга бўлиши керак.

Ушбу қарорга кўра, профилактика инспекторларига етарли шaroит яратиб бериш билан бир қаторда жорий йилдан бошлаб, ҳар чорак якунида ба-

жарилган ишлар таҳлилидан келиб чиқиб ички ишлар органлари ҳуқуқбузарликнинг олдини олувчи ходимларига нисбатан рағбатлантириш ва жарималар қўлланилиши белгиланди, — дейди ИИБ ҳузуридаги Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси бош бошқармаси бўлим бошлиғи Баҳриддин Султонов. — Ички ишлар органлари таянч пункти профилактика инспекторларидан хизмат вазифаларига сидқиқилдан ёндашиб, ўз ҳудудда жиноят содир этилишига йўл қўймаган ходимларни рағбатлантириш тариқасида ойлик иш ҳақининг эллик фоизигача миқдорда устама қўшиб берилиши белгиланган. Ўз хизмат вазифаларига совуққонлик билан қараб, ҳудудда ҳуқуқбузарликларнинг, олдини олиш ва аҳоли муаммоларини ҳал қилишда ташкилотчиликнинг лозим даражада йўлга қўйилмаганларнинг ойлик маошидан эллик фоизгача ушлаб қолиниши ҳам назарда тутилган.

Ўтган йили тинчлик ва осойишталигини таъминловчи давлат органлари ва фуқаролик жамияти институтлари билан ҳамкорликда ўтказилган профи-

лактик тадбирлар мобайнида етти миллионга яқин хонадон ўрганиб чиқилди. Жараёнда ички ишлар органлари профилактика ҳисобидида турган 180 мингга яқин шахс билан қайта ҳуқуқбузарлик содир этилишининг олдини олишга қаратилган суҳбатлар олиб борилди. Ўзининг хатти-ҳаракати билан атрофдагиларга хавф туғдириши мумкин бўлган тўрт мингга яқин шахс соғлиқни сақлаш муассасаларига жойлаштирилди. Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари билан ҳамкорликда ҳуқуқбузарликларни келтириб чиқарувчи сабаблар ва уларнинг содир этилишига имкон берувчи шарт-шaroитларни аниқлаш, уларни бартараф этишга йўналтирилган умумий, махсус, яқин тартибдаги чора-тадбирлар амалга оширилиши натижасида республикамизнинг мингдан зиёд маҳалласида жиноят содир этилишига йўл қўйилмади.

Маълумотларга таянган ҳолда ҳудудлар бўйича ўтган йилги кўрсаткичларига бир назар ташлалик. Андижон вилоятида 876 та фуқаролар йиғинидан 121 тасида, Хоразмдаги мавжуд 497 та фуқаролар йиғинидан 118 тасида, Сурхондарёдаги 717 та маҳалладан 131 тасида, Намангандаги 770 та фуқаролар йиғинидан 146 тасида жиноят содир этилмади. Эътибор бериш, ушбу вилоятлардаги мавжуд маҳаллаларни тўртдан бир қисмида жиноят содир этилма-

ган бўлиб чиқяпти. Хўш, қолган маҳаллалар ҳудудда осойишталигини сақлаш нега қийин кечмоқда? Бу ҳақда фуқаролар йиғини раислари нима дейди? — Таҳлиллар шунини кўрсатяптики, маҳалла ҳудудда ҳуқуқбузарлик ёки жиноят содир этилишига кўпроқ четдан келган фуқаролар сабаб бўлади, — дейди Тошкент вилояти Қибрай тумани "Ифтихор" МФЙ раиси Эминжон Хайруллаев. — Масалан, бизнинг ҳудудга бошқа вилоятдан келиб ишлайдиганлар бор. Улар кимнига келиб ишлайпти ёки яшапти, нима мақсадда келган шу ҳақда маълумотга эга бўлиш ва жиноятчиликнинг олдини олиш учун турли чоралар қўрилипти. Маҳалламиз ақлига маълум қилинган бир тартиб бор — четдан келган фуқаро билан бирга келиб, бизга кафолат хати ёзиб беради. Хатда ўша фуқаронинг исм-фамилиясидан тортиб, ишлаш вақтигача кўрсатилади. Вақти-вақти билан кўчабошилар билан бирга жиноятга мойиллиги бўлган шахслар яшайдиган ҳудудлар қўздан кечирилмоқда. Шунга қарамай, айрим ноҳуш ҳолатлар кузатилади. Ҳудудимизда бир вагончада яшаб, кунлик ёланма иш ("мардикор бозори")га чиқиб турадиган бир киши бор эди. Унинг бир танишини кечта яқин келган ва бирга улафатчилик қилишган. Оқибатда жанжал чиқиб, бир-бирига жароҳат етказган.

Қарабсизки, бунинг зиёни маҳалламиз зиммасига тушди. Маҳалла ақли орасида шундай кишилар йўқми, ҳамма оилалар тинч-осойиштами, деган савол туғилиши табиий. Тўғри, бизда ҳуқуқбузарлик ёки жиноятга мойил 39 та оила бор. Ушбу оилаларни соғломлаштириш, оилавий можароларнинг олдини олиш натижасида ойда-ойга улар сонини камайтиришга ҳаракат қилияпти. Ноҳуш ҳолатлар кўпинча бекорчиликдан келиб чиқади. Шунини ҳисобга олиб, маҳаллада ёшлар учун кутубхона очилди. Ёшлар иттифоқи туман бўлими ва маҳалла ақли ёрдами билан китоб фондими мингтага етди. Ушбу кутубхонада 18 киши ўтириб китоб ўқиши учун шарт-шaroит ҳозирланган. Китоб сотиб олишга пулим йўқ, дейдиганлар бемалол келиб шу ерда ўтириб ёки аъзо бўлиб, китобни уйга олиб бориб ўқиши мумкин. Айни пайтда икки юздан зиёроқ аъзолар бор. Мавзуга таллуқли яна бир муҳим гапни айтишим керак. Маҳалламиз ҳудудидан марказий йўл ўтади. Шу йўлда содир бўлган йўл-транспорт ҳодисалари ҳам бизнинг зиммамизга тушяпти. Масалан, ўтган йили ҳудуд шундай еттига ҳолиса юз берган бўлса, шундан иккитасида маҳалламиз фуқаросининг иштироки бўлган. Шу иккитадан ҳам биттаси айбдор эмас, чунки унга бошқа транспорт келиб урилган. Ушбу масалани ички ишлар бўлими билан фикрлаш бир жойдан чиқмади, яъни бизнинг ҳудуд бўлгани боис кўрсаткич ма-

ҳалламиз зиммасига тушяпти. Мана шундай воқеалар сабабли айрим маҳаллаларда жиноятчилик кўрсаткичи ўз-ўзидан «қўла-йиб» кетяпти. Бу масалаларда бирор ечим топилар, деган умидларимиз. Балки жиноят квалификациясига ўзгартириш киритиш кераклири.

Ҳақиқатдан маҳалла раисининг гапида жон бор. Шу масалани Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси Бош бошқармасига мурожаат қилганимизда, айни пайтда Вазирлар Маҳкамасига киритилган янги лойиҳага кўра, бундай кўрсаткичлар қайта кўриб чиқилади, деган жавобни олдик.

Энди маҳалла раисининг ўзини тақлифига қулоқ тутайлик.

— Ёшларнинг эътиборини тортаётган танловлар, қайсида йўлқўрилар учун тақдирлаш маросимлари каби яна бир тадбирни оммалаштириш керак, — дея сўзини давом эттиради оқсоқол. — Дейлик, "Ўз уйингни ўзинг асра!" деган шиор остида ёнғиннинг олдини олган ўсмирларни тақдирлаш ва уни оммавий ахборот воситалари орқали намойиш қилиш билан қанчалаб ёшларни шундай ёндашувга чорлаш мумкин. Ҳуқуқбузарлик ёки жиноятчиликнинг олдини олиш учун ҳам шунга ўхшаш тадбир уюштириш мумкин, деб ўйлайман. Буни биргина маҳалла миқёсида ўтказиш у қадар катта натижа бермайди, шу боис ҳам қайси бир муаммонинг ечимида фаол қатнашганларни кўпчиликлари ўрнатиб қилиб кўрсатиб, бу ишни оммалаштириш лозим.

Маҳалла азалдан тарбия ўчоғи ҳисобланган унинг ушбу мақомини сақлаб қолиш учун ҳудудларда анча жиддий ишлар талаб қилинмоқда. Ўйлаймизки, давлатимиз раҳбарининг ушбу тузилмага қаратаётган эътибори ва профилактика инспекторларига яратилган шарт-шaroитлар ўзини оқлайди ҳамда намунали фуқаролар йиғинлари иши оммалаштириб, юқоридеги каби тақлифлар мутасадди ташкилотлар назаридан четда қолмайди.

Холида ФАЙЗИЕВА

Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлигининг ҳайъат йиғилишида бу ҳолатга алоҳида эътибор қаратилди.

МУРОЖААТЛАРНИНГ 12,6 ФОИЗИ

БЕМОРЛАР ВА УЛАРНИНГ ЯҚИНЛАРИГА ҚЎПОЛ МУНОСАБАТ ҲАҚИДА БЎЛМОҚДА

Идеоселектор тарзида ўтган йиғилишда Қорақалпоғистон Республикаси соғлиқни сақлаш вазири, Тошкент шаҳар соғлиқни сақлаш бош бошқармаси ва вилоятлар соғлиқни сақлаш бошқармалари бошлиқлари, Республика давлош-профилактика муассасалари раҳбарлари, олий ўқув юртлиги ректорлари ҳамда ихтисослаштирилган тиббиёт марказлари директорлари қатнашди.

Президентимиз Шавкат Мирзиёев раҳбарлигида соғлиқни сақлаш соҳаси мутасаддилари билан бўлиб ўтган видео-селектор йиғилишларида шифохоналардаги ҳолатлар, тиббиёт ходимларининг касбий этикаси, аҳолининг эътижлари ва ҳақли талабларига бефарқ муносабатда бўлаётган айрим раҳбар ходимлар масъулиятини оширишда ижро интизоми ва назорати алоҳида ўрин тутиши таъкидланган.

Шу муносабат билан ҳайъат йиғилишининг биринчи масаласи аҳолидан келиб тушаётган мурожаатлар таҳлилига бағишланди. Таъкидланганидек, Президент Виртуал қабулхонасига келаётган мурожаатларнинг тиббиётга тегишли қисми ўрганилганда, уларнинг 12,6 фоизи айнан соғлиқни сақлаш ходимлари ҳаракати, бемор ва унинг қариндошларига нисбатан қўпол муомалада бўлиётгани ҳақида экани маълум бўлди.

Хусусан, Тошкент шаҳар 4-сон клиник шифохонаси травматология бўлимида даволанаётган бемор томонидан юборилган мурожаат ўрганилганда ҳам шифохонада айни шу камчиликларга йўл қўйилмагани аниқланди. Бемор ва унинг қариндошлари билан ўтказилган суҳбат жараёнида шифохонанинг травматология бўлими мудир Т.Тоғоев ва ҳамшира М.Толипова ҳақиқатан ҳам тиббиёт ходими деонтологияси талабларини қўпол равишда бузиб келгани маълум бўлди.

— Бугун биз Президентимиз Шавкат Мирзиёев раҳнамолигида янгилаш тизимига ўтаямиз. Яъни ишчи-мишга баҳони халқ берадиган, халқ давлат идораларига эмас, давлат идоралари халқимизга хизмат қиладиган тизимга, — дейди соғлиқни сақлаш вазири А.Шодмонов. — Ҳаётнинг ўзи олдимизга инсон манфаатларини ҳар томонлама таъминлаш масаласини долзарб вазифа қилиб қўймоқда. Ҳар бир раҳбар ходим халқ дарди, халқнинг ҳаётий муаммо ва эҳтиёжларини яхши билиши шарт. Шу каби ҳолат бошқа тиббиёт муассасаларида ҳам содир бўлмастлиги, барча ўзига тегишли хулоса чиқариши учун мазкур масала муҳокамасини бутунли навбатдан ташқари бўлаётган ҳайъат йиғилишимизнинг бош масаласи сифатида олиб чиқдик.

Юқорида кўрсатилган камчиликларга йўл қўйилганлиги ҳамда шифохонада маънавий муҳит бузилганлиги, тиббиёт ходимлари ўртасида этика, деонтология масалалари талабга жавоб бермаганлиги учун Тошкент шаҳар 4-сон клиник шифохонаси бош шифокори С.Алимов, шифохонанинг бош ҳамшираси Ш.Алимова, травматология бўлими мудир Т.Тоғоев ва травматология бўлими ҳамшираси М.Толипова ўз вазифаларидан озод этилди.

Йиғилиш якунида ҳар бир тиббиёт ходимининг асосий вазифаси аҳоли саломатлигини янада яхшилаш, оилаларга кириб борган ҳолда мулоқот ўрнатиш, кафолатланган ҳамда бошқа тиббий хизмат турларининг ўз вақтида ва кўнгилдагидек кўрсатилишини таъминлаш экани яна бир бор таъкидланди. Тиббиёт ходими фаолияти самараси халқ фикри орқали баҳоланган тизим шакллантириш, бунда тиббиётнинг барча бўғинини комплекс ривожлантириш лозимлигига эътибор қаратилди.

М.ҚОСИМОВА,
ЎзА мухбири

ЯНГИ ҲАЁТ ЭВРИЛИШЛАРИ

► ЗАМОН БИЛАН ҲАМҚАДАМ

Кўпчилигимиз "smart watch" — ақлли соат, "smartphone" — ақлли телефон, "smart TV" — ақлли телевизор, "smart home" — ақлли уйлар ҳақида эшитганмиз, баъзиларидан фойдаланамиз ҳам. Соҳибининг юз тузилиши, овозидан таниб, эшикларини ўзи очувчи ёки қадамларни сезиши билан чироқларини ўзи ёқиб-ўчирувчи уйлар бугун мўъжиза ёки бир туш эмас. Инсон тафаккурининг маҳсули ва техниканинг мўъжизавий кучи сабаб бугун ундан-да юксак ютуқларга эришилмоқда. Айни кунда кўриниши ва тузилиши жиҳатдан тубдан ўзгараётган баъзи шахарлар ҳам борки, уларни ҳеч иккиланмай, "ақллилар" қаторига қўша оламиз.

"Ақлли" соат ёки телефонларнинг фойдаси биргина инсонга тегса, "ақлли шахар" — "Smart City"лардаги АКТ имкониятлари, инновацион «ноу-хау»лар кўпчилик инсонларнинг манфаати учун «ишлайди». Яъни уларнинг иш фаолиятини максимал даражада енгиллаштириди. "Smart City"ларнинг тарихи шундай — ахборот технологияларида жиддий одим бўлишини хис қилган бир гуруҳ тадқиқотчилар 90-йиллар ўрталарида "Ақлли шахар" концепциясини ҳақида ўйлаб бошлади. Қизғини шундаки, атроф-муҳитини инсон тасвиридан химояловчи имконият сифатида баҳоланган мазкур концепция ва у билан боғлиқ қоялар давлатлар ҳамда инвесторлар диққатини ўзига жалб этгунга қадар орадан 20 йил вақт ўтди. Боиси, бу фикр туғилган маҳал ҳали техника ва технология бугунгидек даражада эмас эди. 2008 йилги бутунжаҳон молиявий инқирозидан сўнг ИВМ бош директори Сем Палмисано ўзининг "Ақлли сайёра: дунё раҳбарлари учун янги мақсад" номли маърузаси орқали кўпчиликни рағбат уйқусидан уйғотандек бўлди. Сабаби Палмисано

маърузаси давомида иштирокчиларни жамият ақлли тизимга ўтишни талаб этадиган технологияларнинг эътиборсиз қолдиригани учун ана шундай молиявий пасайиш кузатилаганига ишонттиради. Шундан сўнг мазкур янгилик хусусида чуқурроқ ўйлаб бошланди.

Хўш, шахарлар "ақлли"ни таниш учун уларга нима зарур? Бир неча йиллар муқаддам "Ақлли шахар" дейилганда, замонавий технологиялар билан жиҳозланган шахарлар назарда тутилган эди. Энг аввало, шахар мулкчини, жумладан, мактаблар, шифохоналар, кутубхоналар, умумий овқатланиш жойлари, электростанциялар, транспорт қатновлари, сув таъминоти каби қатор хизматларни бошқарувчи интеграцияланган ягона ахборот-коммуникация технологияси керак. Аммо бугун аҳолининг замонавий технологияларни ўзлаштириб олиши ҳам "ақлли шахар" тушунчасини англатмоқда.

Бундан уй ой муқаддам мамлакатимизда ҳам ана шундай илк "ақлли шахар" қурилиши ҳақида маълум қилинди. Тошкент вилояти маъмурий маркази — Нурафшон (аввалги Тўйтепа) шахрида маъмурий

бинолар, замонавий ва қулай тураржойлар, бизнес марказлар, меҳмонхоналар, спорт мажмуалари, ёшлар ижодиёт маркази, кутубхона, мактаблар, кўп тармоклик шифохона бунёд этилиши, истироҳат боғлари, боғлар, майдонлар, пиедалар ва велосипедчилар учун алоҳида хизматлар ташкил этилиши ҳамда шахар маркази орқали оқиб-ўтиши режалаштирилган сувий анхор ёқасида кафе, дўкон ва бошқа объектлар очилиши эълон қилинди, ва айтиш мумкинки, бугун ана шу ишлар қизғин давом этмоқда.

Энди навбат пойтахтимиз — Тошкент шахрига етди. У ҳам тез орада "ақлли" шахар кифосига кирилади. Замонавий бинолар, тураржойлар, янада қулай темирйўл ва транспорт хизматлари, шифохона ҳамда мактаблар — барча-барчаси яқин йиллар ичида пойтахтимиз кўрқига янада кўрқ қўшади. Шунингдек, давлат бошқарув органлари фаолиятини ҳам электронлаштириш кўзда тутилмоқда.

Президентимиз Шавкат Мирзиёев ўтган йилнинг ноябрь ойида Корея Республикасига давлат ташри-

фи чоғида Тошкент шахар ҳокимлигида "Рақамли офис", фуқаро мурожаатларини кўриб чиқиш, давлат хизматларини тақдим этиш бўйича тизимларни татбиқ қилиш ҳамда пойтахтимизда Сеул кўчасининг қурилиши билан яқиндан танишиш учун Жанубий корейлик мутахассисларни юртимизга тақлиф этган эди. Яқинда шу мақсадда юртимизга таширф бўлган бир гуруҳ делегатлар қатор жойларда бўлишди. Делегация аъзолари таширф давомида Ўзбекистон Республикаси Ахборот технологиялари ва коммуникацияларини ривожлантириш вазирлиги, Адлия вазирлиги ҳузуридаги Давлат хизматлари агентлигида бўлиб, "Худуд" автоматлаштирилган ахборот тизими, Ягона интерактив давлат хизматлари портали, Мирзо Улуғбек тумани ҳокимлиги ҳамда хусусий уй-жой мулкдорлари ширкатлари учун яратилган "Обод уй" дастури, 1055 хизматида АКТнинг жорий қилинганини ўрганишди. Шунингдек, улар Ўзбекистон Республикаси Президентининг Тошкент шаҳридаги Халқ қабулхонасида ҳам бўлиб, у

ерда давлат хизматларини тақдим этиш, фуқаролар мурожаатларини кўриб чиқиш жараёни, аҳоли учун яратилган шaroитлар, шикоят ва аризалар ижросини назорат қилиш механизми билан яқиндан танишди.

Сеул шахри мэриясининг халқаро муносабатлар бўлими вакили Жонг Мун Банкнинг таъкидлашича, замонавий шахарсозлик илгор технологиялар ҳамда самарали ахборот тизимларини жорий этишга асосланган. Делегация ташрифидан қўзланган мақсад ҳам Тошкент шахар ҳокимлиги фаолиятида ахборот-коммуникация технологияларини кенг татбиқ қилиш орқали давлат хизматларини кенгайтиришга ҳисса қўшишдир. Мамлакатимиздаги мавжуд имкониятларни ўрганиб чиққан хорижий делегатлар "Рақамли офис" тизимини яратиш бўйича ўз тақлиф-тавсияларини ҳам билдирди. Шунингдек, пойтахтимиз ва мамлакатимиздаги мавжуд камчиликлар ҳақида ҳам фикр билдиришди. Жумладан, Ўзбекистонда электрон ҳукумат бўйича мукамал

инфраструктуранинг йўқлиги, интернет ва Wi-fi хизматлари тезлигини ошириш зарурияти ҳамда давлат хизматлари ва фуқаролар ўртасида электрон ҳукуматни кенг тарғиб этиш лозимлиги ҳақида алоҳида тўхташди.

Рақамли ҳокимиятда энди барча соҳалар, жумладан, фуқароларнинг талаб ва тақлифларини ўрганивчи ташкилотлар, уй-жой хизматлари, таълим, тиббиёт, транспорт ва бошқа шу каби тизимлар бирлашади.

"Ақлли шахар" барпо этилгандан сўнг асосий эътибор унинг хавфсизлигига қаратилади. Албатта, бу масалалар ҳам ҳамкорликда йўлга қўйилади.

"McKinsey" халқаро консалтинг компаниясининг айтишича, 2020 йилга бориб дунё бўйича "ақлли шахар"лар сони 600 дан ошади. Пойтахтимиз ҳам ўша рўйхатдан муносиб ўрин эгаллашни чин дилдан талаб қолмади.

Гузэл МАЛИКОВА,
"Hurriyat" мухбири

АДАБИЙ ПОРТРЕТ

Бу чархи дунда яшаган, яшаётган ва яшайдиган ҳар бир инсон бетақдордир. Лекин сизга учраганларнинг ҳар бирига ҳам кўнглингиздан жой беравермайсиз ёки улар ҳам сиз каби йўл тутадилар. Сиз ўзингиз учун уларни кашф этасиз, улар эса сизни ўрганади.

Устоз, олим, публицист, спортсавар, Ёзувчилар, Журналистлар ижодий уюшмалари аъзоси, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган ёшлар мураббийси, "Олтин қалам" миллий мукофоти совриндори Сайди Умировни илк бора журналистика факультетининг кўпчилик талабалари катори пахта мавсумида, кенг даладарда таниганим.

Меҳнат кунни тугагач, кечки овқатдан сўнг уюштирилажак ижодий кечаларда мушоира бўларди. Домланинг "энг яхши шеърларни газета-журналларга етказамиз", деган гапи илк таассурот сифатида ёдимда қолган. Маълум вақт ўтгач, Сайди ака сабоқдошларимизнинг радио тўқинлариди майин мусика фонида узатилган туркум шеърларини кассетага ёздириб, ётовимиз(барак)да уйку олдида "Романтика" магнитофонда қўйиб эшиттиргани ваъдага вафо рамзи сифатида ҳамон ёдимда.

Таникли журналист, шоир ва ёзувчилар билан гулхан атрофидаги учрашувларда айтиладиган ҳар бир ибратли сўз биз — бўлуси журналистлар фикрининг ривожланишига туртки берарди. Шундай даладарда Сайди аканинг ўрни алоҳида бўларди. Гоҳ бирор журналист ижодининг бетакрор қирралари ҳақида гапириб талаба-журналистларга сабоқ берар, гоҳида ўша даврнинг машҳур футбол шарҳловчилари Николай Озеров ёки Котэ Махарадзе образига кириб, даврани қизганди.

Факультетда ўқиб бошланганда юқори курс талабаларидан қайси домланинг маърузаси фойдали эканлиги албатта суриштирилар ва ҳар бир домлага ўзига хос баҳо бериларди. Улар Сайди аканинг маърузасини тинглаш ва у берган адабиётларни албатта ўқиб кераклигини таъкидлашарди. Бу устознинг ҳар бир давр журналистикасини мунтазам кузатиши, ўрганиши, яхшиларини саралаб талабаларга илминини, домлар тилида айтганда, маърузасининг мисолларини, адабиётлар рўйхатини доимий янгиланиб бориши билан кўзга ташланарди. Вақти келганда биз ҳам анъанага кўра кейинги курсларга устоз ҳақида ана шу маълумотларни етказганимиз.

Сайди ака талабаларнинг ҳақиқий дўсти. Имкони борича ёрдамини аямасди. Буни унинг жуда кўп шогирдларидан эшитганимиз. Каминга ҳам УСТОЗНИНГ МЕХРИ, ДУСТЛИГИДАН БАХРАМАНД бўлган. 1992 йилнинг апрели. ТошДУ журналистика факультетини тугатиш арафасидаимиз. Якуний давлат имтиҳонини топириб, факультет фоесида баҳоларимиз эълон қилинишни кутаётган эдик. Имтиҳон бўлиб ўтган аудиториядан Сайди ака шитоб билан чиқди-да, "Халимжон, бир дақиқага келасизми", дея мени ўзи томон чорлади. Юзда ҳақли чиққанда пайдо бўладиган қизиллик.

— Ука, биз домларнингиз анча тортишдик, диплом ишингиз аъло эди, афсуски, давлат имтиҳонда баҳонингиз тўрт бўлиб қолди, ука. Сиз, хафа бўлмаг, хўпми, — деди юпатиб.

Ерга урса, осмонга сапчийдиган даври-

УСТОЗ МЕХРИ

миз, қолаверса, истиклол арафасида яралган эркин муҳит эмасми, ўқиб жараёнида курсимизга сабоқ берган, тўғривори бера олмаган бир неча домлани «дарсдан қувган» биз талабалар учун бу табиий ҳол эди.

— Домла, раҳмат сизга, лекин тўрт ҳам ёмон баҳо эмаску, асосийси, ёзишни ўрганиб олдиқку, қўяверинг, — дея гўё тўрт олган Сайди акани юпатган бўлиб, «доно»лигини кўрсатганим бор гап.

— Сиз, барибир, Бехбудий ҳақидаги диплом ишингизни номзодлик ишига айлантиришингиз керак, — дея ана шитоб билан аудиторияга кириб кетганди. Ўшанда ўқини «беш» баҳога битириш келажакда аспирантурага ўқиниши кириш учун енгиллик бериши ҳақида ўйлаб ҳам кўрмаган эканмиз. Аммо Сайди ака комиссия аъзолари билан талабанинг беши учун курашгани замирида фақат талабани химоя қилиш эмас, бошқа эзгу мақсад ҳам бўлганини кейин англаб етдим...

Талабалик давридаёқ тахририятда ишлаб юрганимиз боис ўқиб тугагани биланмади, амалиётга шўнғиб кетдик. Орадан уч ой ўтар-ўтмас домла каминани излаб «Оила ва жамият» газетаси тахририятга кириб келди.

Ука, факультетимиз учун аспирантурага ўрин беришди. Сизни таклиф қилгани келдим. Диплом ишингизни давом эттиринг. Катагонга учраган боболаримиз хизматини сизларга ўқшаган ёшлар илмий жиҳатдан асослаб беришлари керак, — дея тадқиқот аҳамиятини бафуржа тушунтирди.

«Илмдан кўра амалий журналистика кўнглимга кўпроқ ёқади» сингари гапларим унчалик ишончли чиқмади шекилли, домла «иккаласи билан ҳам шуғулланаврасиз», деди-да суҳбатга нукта қўйди. «Хўжатларни тайёрланг», деди. Расмийчиликка йўналиш қилдим чоғи ўзи ҳам ёрдам берди. Имтиҳонларни қандай топшираётганимизни суриштириб турди... Қисқаси «Махмудхўжа Бехбудийнинг публицистик ва муҳаррирлик фаолияти» мавзусидаги диссертациянинг дунёга келишида устозлар Махмуд Саъдий, Бойбўта Дўстқороев каторида Сайди Умировнинг ҳам хизмати бекиёс деб биламан. Ваҳоланки, у собиқ талабаси ишлайётган тах-

ририятга келиб, аспирантурага ҳужжат топширишга кўндириши шарт эмасди. Қолаверса, Бехбудий ҳақидаги диплом иши совет мафқураси сабаб маърифатпарвар боболарнинг ҳаёти ва ижодини тан олмаган, дарсларида бот-бот ўзининг манкуртларча муносабатини кўрсатган бошқа бир домламизга қарши ўларок, таъбир жонз бўлса «қасма-қасд» ёзилган бўлиб, келажакда уни номзодлик диссертациясига айлантириш мақсади йўқ эди.

Шу ўринда устоз фақат талабани эмас, у амалга ошириши керак бўлган тадқиқотни, ўз-ўзидан боболар қолдирган меросни тиклашни, шу йўналишдаги илмий ривожлантиришни биринчи навбатда ўйлаган, деган хулосага келасан. Негаки, олим тадқиқот, унинг жамият учун заруратини ўзи босиб ўтган йўл орқали чуқур англайди.

С.Умиров ўз вақтида "Характер ва шароит тасвирида бадий деталнинг роли (Абдулла Қаххор прозаси асосида)" мавзусида номзодлик диссертациясини ёклаган. Абдулла Қаххорнинг қутилмаганда диссертация химоясида иштирок этиши, кейинчалик тадқиқотчи ҳақида бетакрор шoirимиз Абдулла Ориповга айтган фикри кўпчиликам маълум: "Бу бола яхши нарсга ёзибди, кичик қисмининг катта аҳамиятини кўрсата билибди". Ўта талабчан Абдулла Қаххорга бир нарсани маъқул келтириш нақадар мушкул бўлганлигини уни билганлар кўп бора айтишган.

Сайди ака ёш тадқиқотчилар — бутун филология фанлари доктори ҳисобланган Ёхутхон Мамаатовнинг, фаолиятини тележурналистикага бағишлаган Гуландом Тоғеванинг номзодлик ишларига илмий раҳбарлик қилган.

Талаба-журналист кимга эргашади? Чироили маъруза қиладиган ўқитувчигами? Назарий жиҳатдан пухта дарс ўтадиган олимгами? Назарияни амалиётда қўллаб сабоқ берадиган устозгами? Журналистиканинг машаққатли йўлига ишонч билан қадам қўйган талаба, албатта, ёзишни ўргатадиган устозни танлайди.

Сайди Умиров талаба эргашадиган, яхши кўрадиган публицист домла. Сайди аканинг журналистика факультети ўқитувчилари борасидаги қуйидаги фикри ҳам шогирдлари тилида доим янграб туради.

"Журналистика факультети домлалари уч тонфага бўлинади: 1) ёзиш-чиқишни биладиган; 2) бу ишни нари-бери, ҳамин-қадар, чала-чулла қиладиган; 3) ёзиш-чиқишни умуман йироқ, фақат "назарий" тайёргарликка эга одамлар".

Бор гап. Буни биринчи бўлиб талабалар англаб етдилар, ҳар бир домлага муносабат ҳам шундан шаклланади. Сайди ака ёзиш-чиқиш борасида ханузгача журналистика факультетлари ўқитувчиларига талабаларига ибрат, намуна бўлиб келмоқда.

Сайди аканинг қандай ёзишнинг унинг устози, сўз заргари, Райбуллох ас-Салом ёзиб қолдирган фикр билан кўрсатиб бермоқчимиз.

"Муаллиф соядан қочади, нурга талпинида... Дом яхшилар сафидга юрган, олижанобликни мадҳ этган. Бирок, на

илож, жамият фақат яхшилардан таркиб топмаган-да. Ажабким, у ёмонларда, ашаддий бадбину бадтарин кимсаларда ҳам эзгулик изларини кўришни истайди. Яна ҳайратким, яхшиларнинг ҳам яхшиларини топиб ёзади. Кўнгли, ўзи юрак-юрагидан ҳурмат бажо келтирган инсонлар, энг сара асарлар ҳақида яйраб ёзади. Уларни ўз мавқеидан туриб қайта кашф этади. Самимият-ла чунонам тўлиб-топиб ёзади... Ёзмасас турломайдиганлар хилидан" (Яхшиликшунос // "Ёзувчи" газетаси, 1998 йил 4 февраль).

Сайди ака жамиятда юз бераётган ўзгаришларни мунтазам кузатиб, тезкор ёзиб, муносабат билдирадиган публицистдир. Буни газеталар раҳбарлари доим таъкидлашади. Президентимиз Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлиси Мурожаатномасида Журналистика ва оммавий коммуникация воситалари университетини ташкил этиш зарурати ҳақида гапирганди. Мазкур фикрга муносабат билдирётган мутахассислар асосан ахборот асрида янгилик етказиш муаммолари билан чегараланиб қолаётганликлари, ваҳоланки, яланғоч маълумот тарқатиш келажакда публицистик тахлилга эҳтиёжни вужудга келтириши, шу боис янги ташкил этиладиган дорилфунунда, албатта, публицистика ривожига хизмат қиладиган кафедра очиш, тадқиқотлар қилиш зарурати хусусида Сайди Умиров ўз фикрларини ёзаётганини айтиб қолди. Холбуки, аксар журналистлар янги очилажак университет ҳақида йўл-йўлақай гапиршдан нарига ўта олмайотибдилар. Ўз фикрига эга бўлиш, асосийси, уни қовоғга тушириш барчанинг қўлидан келадиган иш эмас.

Сайди Умиров ёшларнинг тўплаб "Дорилфунунлар тақдиримда", "Маънавият мулкига саёхат" ва "Сеҳрли ва меҳрли сўз" номли салмоқли китоблар нашр эттирганини ҳам алоҳида таъкидлаш жоиз. Академик Бахтиёр Назаров "публицистик триада" деб атаган бу китоблардан нафақат зиёлилар, кенг жамоатчиликка, балки журналистика факультетлари талабалари публицистикадан хрестоматия сифатида фойдалансалар бўлади.

Сайди ака ёзиш билан бирга шогирдларини фаолликка ундаб яшайди. Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида публицистика йўналиши бўйича йиллик хисоботда эксперт сифатида иштирок этган устоз йилгилардан сўнг «Ўзбекистон» радиоканали интервьюсидан бир парча эшитсангиз кифоя.

— Публицистика — журналистиканинг чуққиси. Унга етишиш учун ижодкор ҳам ҳаётини, ҳам маҳорат нуктан назаридан тажриба тўплайди. Ўтган йили анчагина сермахсул йил бўлгани, газета ва журналларда ёзувчи ва шоирларнинг кўплаб публицистик материаллари берилгани, китоблари чоп этилгани яхши албатта. Бироқ ютуқлар ўзимизники, лекин муаммоларимизни ким кўтариб чиқади? Президентимиз Шавкат Мирзиёев тиббиёт, ички ишлар ҳодимлари фаолияти ҳақида танқидий мулоҳазалар билдирди. Бу мавзуларда публицистик чиқишлар, журналист суриштирувлари йўқ хисоб. Бугунги публицистларимизда маҳорат ҳам, жасорат ҳам етишмаяпти. Публицистика мавжуд муаммоларни очиб бериш ва уларни баргараф этишда барчани сафарбар қилувчи қудратли куч эканини ижодкорларимиз унутмасликлари даркор.

Устоз Сайди акани илк бора пахта мавсумида кашф этганин ҳақида айтиб ўтганим. Футбол Сайди аканинг энг яхши кўрган спорт тури эканлигини ҳам ўшанда англаганим. Ўзи ҳам бинойидек ўйинчи — ҳужумчи. Пахта майдонларининг чет жойларидан тўп суриш учун

жой танлар, эрталаб футболчи-талабаларга «Яхшилаб теринглар, тушдан кейин футбол ўйнаймиз», дея бирма-бир оғохлантириб чиқарди. Собиқ совет даври пахта сийосатининг таъйиқларидан қўрқмасдан бизни футболга олиб чиқар, ўша текис майдоннинг икки четиди, эгталар туташган ўқариклардан чиққан катта кесаклардан дарвоза ясалар, ўзи ўйновчи-мураббий маконида тўп суради. Каминга ҳам талаба устознинг жамоасида дарвозабонлик қилган. Бир икки ўйин-машғулотлардан кейин журналистика факультети термасини тузиб, қўшни қолхозларда пахта тараётган бошқа олий таълим муассасалари футбол жамоаларини мусобақага чорларди. У бугун ҳам, саксон ёшга қарамайдан, талабао ҳамкасблар билан футбол ўйнашни қанда қилмайди.

Ишхонам ("Бошлангич таълим" журнали тахририяти) Матбуотчилар кўчаси, 32-уйда жойлашган. Қаватимизда "Ўзбекистон овози" ва "Голос Ўзбекистана" газеталари тахририяти жойлашган. Унинг бош муҳаррири Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган журналист Сафар Остонов узок вақт "Спорт" ва "Ўзбекистон футбол" газеталарига ҳам раҳбарлик қилган. Спортни яхши тушунади.

Бир кун эрталаб ишхонага қираётсам, Сайди ака қават йўлида ўзининг машҳур "походка"сида у ёқдан бўёққа юрибди. Жаҳд билан юрибди. "Тинчликмикан, ё Сафар ака мақоласини бермадимикан", деган гап лип этиб ҳаёлдан ўтди. Кеча газета чоп этилган шекилли, "Ўзбекистон овози"нинг эшиги ёпиқ.

Устозга яқинлашиб, кўришганда билдимки, қўлида қовоғ тахлами — мақоласини олиб келган қўринадилар. Юзда бир қалар хоринилик, қўзларида жажал аралаш безовталиқ. Кўп вақтдан буён уни бу алфозда кўрмаганим учун «тинчликми домла?», дедим.

Маълум бўлдики, туни билан ухламай мақола ёзиб, эндигина тахририятга кириб келган жойида дуч келган эканман. Қалбдаги галаё қовоғга тушса-да, фикрининг ярми қолиб кетган шекилли, чала сўрашгунча гапирга кетди.

— Бир ўйлаб кўринг, нима етишмаяпти буларга? Ҳукумат шунча шароит яратиб бераётган бўлса, янги стадионлар, катта-катта маошлар... бу ёқда ишқибозлар тинимсиз қўлаётган бўлса. Инсоф ҳам керакда... Шуларни ёздим, э-э, хафа бўлишса бўлар, лекин ўйлаб кўришинида энди...

Стадиону ишқибозларни эшитиб, домланинг кеча футбол бўйича юртимиз терма жамоасининг ўз майдонимизда жаҳон чемпионатида йўллангани қўлдан бой бериб қўйгани учун жиғибойган бўлаётганини англадим. Тунда асабим бузилган бўлса-да, эрталаб ишга келгунча унутибман. Устоз, ҳақиқий фидойи ишқибоз сифатида нафақат унутмаган, ухламасдан дардини тўқиб, ўйинчилару мураббийларни инсофга қачириб, уларнинг гурурини кўзгаб мақола ёзибди! Бу сингари безовталиқ замирида, албатта, эзгуликка интилиш бўлади.

Сайди аканинг шахматта ҳам ишқибозлиги бор. Ижодкор шахматчилар даврасида тезкор ўйини, мусобақалар ташкил этишини кўп бора эшитганим, кўрганман. Кейин билсам, маҳалласида ҳам фаол экан.

Сайди Умиров бугун муборақ ёшда бўлса-да, ёзишда, изланишда, соғлом турмуш тарзида барчага намуна бўлиб келмоқда. Ижодингизга, умрингизга барака, Устоз!

Халим САЙДИ

Сурат муаллифи Абдуғани ЖУМА

Муштарийларни ҳурмат қилайлик!

Оммавий ахборот воситаларининг зиммасида инсонни фикрлашга чорлаш, тарбиялаш, дунёқарашини бойитишдек масъулият вазифа туради. Бироқ афсуски, сўнгги йилларда айрим нашрлар фаолиятида қатор хато ва камчиликлар кузатиюмоқда. Мазкур хатолар жамоатчилик эътиборини қаратиш, бир тахририятда йўл қўйилган камчиликлар бошқа тахририятда содир этилмаслигининг олдини олиш, журналистларга тегишли таклиф ва тавсиялар бериб бориш масаласи ҳам бугунги кунда олдимизда турган долзарб вазифалардан биридир.

2017 йилнинг 3 августда Президентимиз Шавкат Мирзиёев Ўзбекистон ижодкор зиёлилари билан учрашуvida матбуот ва оммавий ахборот воситаларига ҳам алоҳида эътибор қаратдилар. Шунингдек, халқимиз олдида оммавий ахборот воситаларининг шаъни ва қадрини, журналист деган шарафли номни оқлаш, унга муносиб бўлиш ҳар бир ижодкорнинг вийжон иши бўлмоғи лозимлиги алоҳида таъкидланди.

Айни пайтда соҳада учраётган, аниқроқ айтганда, бугунги кунда фаолият юритаётган оммавий ахборот воситаларида мамлакатимиз ва халққаро майдонда юз бераётган воқеа-хадисаларни тўғри тах-

лил қила олиш ва ҳолисона хулоса чиқариш кўникмасининг етишмаслиги, айниқса, хусусий мулк шаклидаги айрим газеталарда эълон қилинаётган мазмунан саёз, ижтимоий аҳамияти паст, оммавий маданият руҳидаги материаллар чоп этилаётганини кузатиш одатий ҳолга айланиб қолаётгандек.

Жумладан, айрим газета саҳифаларида қонун бузилиш ҳолатлари кўзга ташланмоқда. Чоп этилаётган ҳар бир газета ўз низомига кўра, ижтимоий-сиёсий, маънавий-маърифий, адабий-бадий мавзуларга материалларни кенг ёритиб бориши керак. Аммо баъзи газеталар ўз ихтисослашуви ва низомидан келиб чиқиб, мақ-

сад ва вазифаларига тўлиқ риоя қилмаётгани аниқланмоқда. Масалан, Фарғона вилояти Қўштепа туманида чоп этилаётган "Nishon" ижтимоий, маънавий-маърифий газетасининг қатор сонларида қўллаб хато ва камчиликларга кўзингиз тушади. Газетанинг 2017 йил 25 май (№ 21), 1 июнь (№ 22), 8 июнь (№ 23), 15 июнь (№ 24) сонларида эълон қилинган материалларда имловий, услубий хатолар, қонун бузилиш ҳолатлари мавжуд. Масалан, газетанинг 25-сониди материалларнинг 90 фоизи рекламалардан иборат. Бундан ташқари 1-саҳифада "Болажон: БББ"; 2-саҳифада яна "Болажон: БББ" дамламаси, шунингдек, "Меҳриг'и" логотипи остида "Меҳриг'и" даги ПАПАЯ-ЗОР" ва "Растороща" чойлар; 3-саҳифада "Алато" балъами Москвага экспорт қилинмоқда каби рекламалар

берилган. Ноаниқлиги, бўрттириб юбориши, яшириб кетиши оқибатида, рекламани тарқатиш вақти, жойи ва усулига нисбатан қўйилган талаблар қўпол равишда бузилган. Бу эса Ўзбекистон Республикасининг "Реклама тўғрисида"ги қонуннинг 13-, 14-моддалари талабларига зиддир.

Ўзбекистон Республикасининг "Реклама тўғрисида"ги

қонуннинг 18-моддаси талабларига кўра, реклама йўсинидаги хабарлар ва материалларнинг бериб боришга ихтисослашмаган даврий босма нашрларда реклама ҳажми бир сон учун 40 фоиздан ошмаслиги шарт. Газетада учраётган кичик имло хатоларини айтмасак ҳам бўлади, чунки, ҳар бир газетада бу каби камчиликлар учраб туради. Аммо

газетада миллий менталитетга тўғри келмайдиган мавзулар ҳам учраётгани афсусланарлиқдир.

Бундан ташқари, аксарият мақолалар тахрирталар. Масалан, газетанинг 21-, 23-сонларидаги "Электротехника дастгоҳларини электр хавфсизлиққа синовдан ўтказишдаги замонавий усуллар", "Олти бошли аждаҳро" ва "Бронхиал астма" номли мақолаларда қуйидаги ибораларга дуч келасиз: "...автотрансформатори — нисбатан унча катта бўлмаган қувватли автотрансформатори ўзида ифода этгувчи автотрансформатор турларидан бир бўлиб" (3-бет); ёки унинг бир қисми иккиламчи сифатида ишлатилиши мумкин ва иккиламчи чулғам ўрамлари сони истеъмолчи томонидан тезкорлик билан созланиши мумкин... (3-бет); ...қисқа нафас олиш ва кийинлик билан давомли нафас чиқариш билан ўтадиган бўғилиш хуружидир (2-бет); Рўза — инсонини икки дунё сатҳига еришадиган омиа тақводир (4-бет); ...бу бошни "Европадан кириб келётган оммавий маданиятнинг айрим зарарли таъсирлари" деб ном олган экан (3-бет); Бу ҳам етмагандек, Ривоятда айтил-

ганидек қалдирғоч қовоғларининг пилини чўқиб... (3-бет) жумлалари бунга мисол бўлади.

Газета — омманики. Зиё тарқатиши лозим бўлган нашрлар шундай тарзда одамларга етиб бора, газетхонларнинг матбуотдан ҳафсаласи пир бўлиши турган гап. Бу жараёнда муҳаррир ҳар бир жумла, сўзнинг масъулиятини ҳис қилса, ўз ишга садоқат билан ёндашса, бу каби хатоларнинг олдини олиш мумкин. Ҳар ким ахборот олиш, тўплаш ва тарқатиш ҳуқуқига эга. Аслида бу мақолани ёзиш орқали кимидир айблаш ёки қоралашдан йироқимиз. Мақсадимиз, газеталаримиз ҳатосиз, адабий тил меъёрлари асосида, имло қоидаларига амал қилган ҳолда ва ўз низомига мувофиқ нашр этилса, нур устига нур бўлади. Қачонки, газета ўз муҳлисларини қадрласа, газетхонлардан ҳам шубҳасиз ҳурмат кўради, миллатнинг юзи, жамият кўзгуси ҳисобланган ҳар бир нашр, албатта, ўз ўқувчисини топади.

Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлиги ахборот таҳлил бўлими билан ҳамкорликда Сабоҳат СУЛТОНОВА тайёрлади.

ҚАЛОВИНИ ТОПСА, ЧИҚИНДИ ҲАМ БОЙЛИК

► ШАРҲ ЁРНИДА

Ўтган ҳафтада Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев раислигида экологик ҳолатни яхшилаш ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш борасидаги ишларни таҳлил этиш, энг долзарб вазифаларни белгилаб олишга бағишланган йиғилиш бўлиб ўтди. Йиғилишда соҳадаги камчилиги ва муаммолар танқидий таҳлил қилиниб, тизим олдидаги долзарб вазифалар белгилаб берилди.

Экология ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш давлат қўмитасига тегишли вазирликлар билан биргаликда шаҳарларда чиқинди йиғиш шохбачаларини тартибга солиш, қишлоқ аҳоли пунктларида санитар-тозалаш хизматларини ривожлантириш юзасидан 5 йиллик дастур ишлаб чиқиш вазифаси қўйилди. Дастурда кўп қаватли уйларида яшовчи аҳоли сонидан келиб чиқиб, чиқинди йиғиш майдончаларини намунавий лойиҳалар асосида оптимал ташкил этиш, чиқинди ташиниш махсус техникалари харидини кўпайтириб, қишлоқ аҳолисини санитар-тозалаш хизматлари билан босқичма-босқич камраб олиш, давлат-хусусий шериклик принципи асосида "Тоза ҳудуд" унитар корхоналари буюртмасига кўра соҳада тадбиркорлар иштирокитини кенгайтириш чора-тадбирлари назарда тутилади. Маиший чиқиндиларни қайта ишлаш ҳақида сўз борар экан, Президентимиз хорижий давлатлар тажрибасини ўрганиш ва кенг жорий этиш зарурлигини таъкидлади.

— Германия, Бельгия, Япония, Голландия, Швеция каби мамлакатларда 60-65 фоиз маиший чиқинди қайта ишланади, 20-25 фоиздан энергия олинади, қолган қисми ёқилади. Яъни чиқиндинини полигонларда қўйишга ҳам эҳтиёж йўқ, — деди Шавкат Мирзиёев. — Бунинг натижасида ер ресурслари тежалди, иқтисодий самарага эришилади ва атроф-муҳитга салбий таъсир қамаяди.

Чиқиндилар билан боғлиқ муаммолар бутунги кунда глобал масалалардан бирига айланиб бормоқда, десак янглишмаган бўламиз. Ўтмишга назар ташласак, чиқиндилар нафақат гитиена ва саломатлик масаласида, балки шахарсозлик, ҳатто халқаро алоқаларда ҳам муҳим ўрин тутганини гувоҳ бўламиз. Муниципал даражадаги илк чиқиндихоналар Афинада ғраимиздан аввалги 400-йилда ташкил этилган экан. Ўшанда барча чиқиндилар махсус саватга солинар ва кейинчалик шаҳар таш-

қарисига олиб чиқиб ташланар эди. Қадимий Римда ҳам чиқиндилар шаҳар ташқарисига олиб чиқилган. Бутунги кунда ҳам Рим жанубий-ғарбида чиқиндилардан ташкил этилган сунъий Монте-Тестаччо тепалиги сақланиб қолган. Бу тепалик ер юзидagi энг қадимий чиқиндихона ҳисобланади.

Ўрта асрларда Европа шаҳар кўчаларидаги чиқинди ва ахлатлар юкүмли эпидемияларнинг келиб чиқишига сабаб бўлган. Бабо кенг тарқалган XV асрга келибгина бир қатор шаҳарларда кўчаларни ахлат ва чиқиндилардан тозалаш масаласи кун тартибига қўйилди. Саноат асрига келиб эса шаҳарларда сув қувурлари пайдо бўлди.

XX асрда технологиялар тараққиёти ва ишлаб чиқариш тараққиёти чиқиндилар таркибининг ўзгаришига сабаб бўлди. Авваллари фақат овқат қолдиқларигина чиқинди сифатида қўйилган бўлса, эндиликда картон, пластик, кимёвий ва тиббий жиҳозларнинг қолдиқлари ҳам чиқинди сифатида қўйила бошланди. Лекин чиқиндиларни йўқ қилиш тартиби ўзгармай қолаверди. Яъни чиқиндилар қўйиб ташланди, океанга улоқтирилди ёки ёқилди. XX асрнинг иккинчи ярмига келибгина экология билан боғлиқ муаммага эътибор қаратила бошланди. 1970 йилнинг 22 апрелида илк бор "Ер куни" ўтказилиб, атроф-муҳит муҳофазаси кун тартибига қўйилди.

Бутунги кунда чиқиндилар билан боғлиқ масала турли мамлакатларда турлича ҳал қилинади. Айрим мамлакатларда хонадон эгалари чиқиндиларни турларга ажратиб, уларни чиқиндихонага ташлашни одат қилган бўлса, Швейцария каби мамлакатларда чиқиндилар қўшни мамлакатлардан импорт қилинади ва заводларда ёқиб юборилади. Бу мамлакатдаги иссиқлик электр станциялари айнан чиқиндилар ҳисобига ишлайди. Шу сабабли чиқиндилар аҳолидан сотиб олинади. Заводнинг муттасил ишлаши учун ҳам ашё керак бўлади. Мана шу сабаб маҳаллий аҳоли қўшни Италия-

Суратда: Сурхондарё вилояти Ангор туманидаги "Bio Texno Eco" масъулияти чекланган жамиятига қарашли маиший чиқиндиларни саралаш ва қайта ишлаш заводи.

ЎА олган суратлар

дан чиқиндиларни сотиб олишга мажбур. Учинчи дунё мамлакатларида эса одамлар Европа ва Америкадан инсонпарварлик ёрдами никоҳи билан олиб келинган чиқиндиларни ажратиш билан шуғулланишади.

Японияда чиқиндиларга онд қондалар маҳаллий муниципалитет томонидан, тўғрирон, маҳаллий ҳукуматларга қарашли заводлар томонидан ишлаб чиқилади. Аҳоли чиқиндиларини турларга ажратган ҳолда чиқиндихоналарга ташлашга мажбур. Бунда чиқинди ёнадиған ва ёнадиған турга бўлинади. Шу сабабли ҳам "кунчиқар юрт" да маҳсулотлар нархи ҳам ёнадиған ва ёнадиған идишларга солиниши билан фарқ қилади.

Хитой пойтахти Пекинда аҳоли чиқиндиларни қаерга ташлашдан ҳавотир олмас ҳам бўлади. Улар эрталаб уйлари-дан чиққан чиқиндини чиқинди йиғувчиларга пуллашади. Улар эса чиқиндиларни шаҳар четига Донт Сяо Коу қишлоғига элтади. Бу қишлоқда чиқиндиларнинг барча тури бўлиб, ишчилар сарагини саракка, пучагини пучакка ажратишади.

Гана пойтахти Аккра яқинида ер юзидagi энг йирик электроника чиқиндихонаси бор. Атлантика океани соҳилидаги Агобшоблоши чиқиндихонасига дунёнинг барча бурчакларидан бузук компьютерлар, телевизорлар, мониторлар, эски магнитофонлар, тикув машиналари, телефон каби маиший техникалар олиб келинади. Кимлар учундир чиқинди бўлган буюмлар мана шу ерда бошқаларни ба-

давлат инсонларга айлантиради. Ишчилар маиший техникаларни эритиб, ундан алюмин ва мисни ажратиб, керакли одамларга топширишади. Шунингдек, 2017—2021 йилларда маиший чиқиндилар билан боғлиқ ишларни тубдан яхшилаш юзасидан комплекс дастур қабул қилиниб, молиялаштириш манбалари белгилаб берилди.

Бу соҳада ҳали ўз ечимини қутаётган масалалар ва қилинадиган ишлар жуда кўп. Масалан, юртимизда 53 фоиз аҳолига санитар-тозалаш хизмати кўрсатилади, ҳолос. Шундан атиги 15 фоиз хусусий сектор ҳиссасига тўғри келади. Деярли барча қишлоқларда маиший чиқиндиларни йиғиш, сақлаш ва ташиниш умуман йўлга қўйилмаган.

Йиғилишда маиший чиқиндиларни утилизация қилиш ишларини тизимли ташкил этиш масаласи ҳам муҳокама қилинди. Пластик, полиэтилен ва бошқа қадоклаш материалларини тўплаш, утилизация қилиш ёки қайта ишлашга топширишда иш-тирок этаётган юридик ва жисмоний шахсларни рағбатлантириш механизмининг жорий қилиш зарурлиги қайд этилди.

Атроф-муҳит ифлосланишининг олдини олиш соҳасида давлат назоратини қучайтириш зарурлиги таъкидланди. Чиқиндиларни тўплаш ва ташиниш ишларини доимий назорат қилиш, аҳолининг бу борадаги маданияти ва масъулиятини оширишга ҳам эътибор қаратилди. Зеро, бу ишлар замирида одамларнинг соғлиғи, турмуш фаровонлиги ётибди.

ташини, утилизация қилиш ва қайта ишлаш борасида кўпгина вазифалар қўйилди. Шунингдек, 2017—2021 йилларда маиший чиқиндилар билан боғлиқ ишларни тубдан яхшилаш юзасидан комплекс дастур қабул қилиниб, молиялаштириш манбалари белгилаб берилди.

Бу соҳада ҳали ўз ечимини қутаётган масалалар ва қилинадиган ишлар жуда кўп. Масалан, юртимизда 53 фоиз аҳолига санитар-тозалаш хизмати кўрсатилади, ҳолос. Шундан атиги 15 фоиз хусусий сектор ҳиссасига тўғри келади. Деярли барча қишлоқларда маиший чиқиндиларни йиғиш, сақлаш ва ташиниш умуман йўлга қўйилмаган.

Йиғилишда маиший чиқиндиларни утилизация қилиш ишларини тизимли ташкил этиш масаласи ҳам муҳокама қилинди. Пластик, полиэтилен ва бошқа қадоклаш материалларини тўплаш, утилизация қилиш ёки қайта ишлашга топширишда иш-тирок этаётган юридик ва жисмоний шахсларни рағбатлантириш механизмининг жорий қилиш зарурлиги қайд этилди.

Атроф-муҳит ифлосланишининг олдини олиш соҳасида давлат назоратини қучайтириш зарурлиги таъкидланди. Чиқиндиларни тўплаш ва ташиниш ишларини доимий назорат қилиш, аҳолининг бу борадаги маданияти ва масъулиятини оширишга ҳам эътибор қаратилди. Зеро, бу ишлар замирида одамларнинг соғлиғи, турмуш фаровонлиги ётибди.

Шарофиддин ТўЛАГАНОВ

► БУ ТУРФА ОЛАМ

ОҚ АЙИҚЛАР НЕГА КАМАЙМОҚДА?

Арктика музликларининг ҳажми тобора камайиб бораётгани оқ айиқлар ҳаётига жиддий таъсир

этомқда. Яъни жониворлар ов вақтида кўп қувват сарфлашига тўғри келипти ва оқибатда ҳолдан тойишмоқда.

— Маълумки, оқ айиқлар асосан океан музлари устида яшовчи жониворлар билан озиқланади, — дейди калифорниялик эколог Энтони Пагано. — Уларнинг қордек олпоқ танаси химоя-қурол вазифасини ўтайди ва шу ёрдамида тюленларни осонгина овлайди. Аммо музларнинг эриши уларни ўшбу химоя-қуролдан маҳрум қилаётир. Сўнгги ўн йил давомидаги кузатувларимиз оқ айиқлар ўлими кўпайганини кўрсатмоқда. Улар сонининг камайиш сабабларини ўрганиб эканмиз, ов вақтида тюленлар ортидан ортиқча ҳаракат қилиш жониворларга оғирлик қилаётгани, кўпинча оч қолиб кетаётгани маълум бўлди.

Экологлар гуруҳининг қайд этишича, глобал исийш ва музликлар эриши давом этаверса, оқ айиқлар сони кескин камайиб кетиши ҳеч гап эмас.

ХАВО ЛАЙНЕРЛАРИ ҲАҚИДАГИ ҲАҚИҚАТ

Самолётларнинг эшикларини ва деразаларининг айлана шаклида ясалашига нима сабаб бўлганини биласизми? Бунга авиаҳалокатлардан бири сабаб бўлган экан.

1954 йилнинг 10 январида "British Overseas Airways Corporation" авиакомпаниясига тегишли "Comet 1" самолёти Римдан Лондонга учиб чоғида ҳалокатга учраган. Самолёт бортидаги 29 нафар йўловчи ва 6 нафар экипаж аъзоси ҳалок бўлган. Ҳодиса сабабларини ўрганиш чоғида қурбонлар самолёт портлашидан эмас, балки тананинг турли аъзолари олган жароҳатлардан ҳалок бўлгани аниқланган. Ҳаво лайнери эса герметик химоянинг парчаланиши оқибатида ҳалокатга учраган. Ўшбу воқеадан кейин ўтказилган ўрганиш ва синовлар самолётлардаги герметик химоянинг бузилиши эшик ва деразаларнинг ўткир бурчакларида юз беришини кўрсатган. Шундан сўнг хавфсизликни таъминлаш мақсадида ҳаво кемаларининг эшик ва деразалари доира шаклида ясала бошланган.

ДЕНГИЗ ҚУШИ ЎЗ ВАЗИФАСИНИ АДО ЭТА ОЛДИ

Янги Зеландиянинг Мана оролида бетондан ясалган 80 та денгиз қуши ўрнатилган. Маҳаллий

табиатни муҳофаза қилиш хизмати улар орқали ҳақиқий қушларнинг эътиборини тортиш ва сунъий популяция яратишга уринган.

Ўшбу ҳайкалларга қуёш батареялари ёрдамида ишловчи ва қушларнинг овозини чиқарувчи қурилмалар ҳам ўрнатилган. Веллингтон яқинида яшаган Найжел лақабли денгиз қуши (бу турдаги биринчи қуш) ана шу ҳайкаллар орасида ўлиб қолган. Қушнинг жасадини топган табиатни муҳофаза қилиш департаменти ходими Крисс Белл шундай дейди: "Қуш қандай яшаган бўлса, шундай вафот этди — бетон қушлар орасида".

Найжел оролга 2013 йилда учиб келган. Бироз вақтдан сўнг ходимлар қуш оролининг шарқий қирғоғидаги ҳайкаллардан бирига ғамхўрлик қилаётганини пайкаган. Унинг ўлими-дан бир неча ҳафта олдин эса Манага бошқа денгиз қушлари ҳам учиб келган ва оролининг бошқа томонида яшай бошлаган. Бироқ Найжел улар билан дўстлашишга улгурмаган, улардан узоқлашган ҳолда бор эътиборини бетон ҳайкалларга қаратишда давом этган. Департамент ходимларининг сўзларига кўра, Найжел ўлган бўлса ҳам, у ўзининг асосий вазифасини бажара олди, яъни оролга қушларни жалб қилишга эришди.

ЭНГ КИЧИК РАКЕТА

Япониянинг "ЈАХА" коинот агентлиги қаттиқ ёқилги билан қувватланган "SS-520-5" ракета-сини муваффақиятли учирди. Дунёдаги энг кичик ракета

ғарбдаги Кагосима префектурасида жойлашган Утиноура космодромидан 3 февраль, шанба куни маҳаллий вақт билан 14:03 да ҳавога кўтарилди. Ракета Токио университетидида ишлаб чиқилган 3 килограммли геология-қидирув ва алоқа сунъий йўлдошини орбитага олиб чиқиши ҳамда Ер юзасини суратга олиши кўзда тутилган.

Интернет материаллари асосида Х. АҲМАДЖОНОВА тайёрлади.

► ЖУҒРОФИЙ САЁҲАТ

Эртақларимизнинг аксаридида воқеалар гўзал ва жаннатмонанд диёрларда кечади. Баъзида ўша ҳаёлий гўшаларда бўлиб қолишни ҳам орзу қилиб, "Эҳ, қанийди шундай жойлар чиндан ҳам бўлса" деймиз. Бироқ қайфиятни туширишга асло шошилманг. Боиси, дунёда шундай қишлоқлар борки, эртақмонанд диёрлардан асло кам эмас. Улар ўзининг чиройи ва кўриниши билан кўпчиликини ҳайратга солган. Қуйида ана шундай ошйёнларнинг айримларига Сиз, азиз муштарийларимиз билан бирга саёҳат қиламиз.

Франциядаги Женева қўли атрофида жойлашган Ивуар қишлоғи нафақат мамлакатдаги, балки дунёдаги энг чиройли ва гулларга бурканган аҳоли пунктларидан биридир. Бу ернинг барча кўчаларида ўрта аср меъморчилигининг анъаналари сезилиб туради. Ўша давр услубидаги бинолар, тор кўчалар, рангли сувиер дўконлари, балликл таомларга бей тамаддихоналар ва бешта меҳмонхона дунёнинг турли чеккаларидан келувчи сайёҳларнинг кўзини қувнатмай қолмайди. Қишлоқчадаги барча кўча бўйлаб ҳамда боғларда йил бўйи гуллар очилиб туради. Айниқса, ёзда бу гўшани таърифлашга тил ожиз.

Қишлоқ аҳолисининг асосий машғулотини ҳам айнан гул ўстириш ва эсдалик совғалар тайёрлашдир. Қолаверса, Ивуарда деярли ҳар оқшом базмлар уюштирилади. Чунки маҳаллий аҳоли ўйин-кулгунни жуда яхши кўради. Мазкур қишлоқ Франция бўйича ўрта аср ҳаёти белгиларини ўзида сақлаб келаётган "Энг ишончли қишлоқ" миллий мукофотиغا сазовор бўлган. Ўз чиройи ва табиати билан ўзига хос бўлган набатдаги манзил Англиянинг Глостершир графлигидаги Билбери қишлоғидир. Айтиш керакки, бу қишлоқ ҳам ўрта асрлар тасвирини эслатади. Қишлоқдаги эътиборга молик кўчалардан бири — Коли дарёси бўйлаб кетган тор кўчадир. Унинг атрофи XVII аср гўзал инглиз хонимлари хоналари билан ўралган Сент Мария черковиға олиб боради. Бу ерга келган киши бир дам ўша қадим онларга қайтгандек ҳис қилади ўзини.

Эртақмонанд қишлоқлар

ЮНЕСКОнинг Бутун Жаҳон мероси рўйхатиға киритилган Гифу номи япон префектура (вилоят, маълум бир ҳудуд)сининг шимолий қисмида жойлашган Сиракава-Го қишлоғи ҳам чиндан эртақлар оламидаги мўъжизакор қишлоқ эслатади. Айниқса, қорли киш тунида хонадонлар деразасидаги чироқ нури жуда гўзал кўриниш касб этади. Бор-йўғи 60 та уйдан иборат мазкур қишлоқча илгариларки ташқи дунёдан узилиб қолган ва ҳеч бир географик харитада белгиланмаган. Сабаби, унинг атрофини ўтиб бўлма қалн ўрмонлар қоплаган. Бутунги кунда қишлоқчадаги бинолар сайёҳларни олиб юрувчи

автобуслар — "гассхо"лар кўринишида қурилмоқда. Бу эса сайёҳлар окимининг янада ошпишига хизмат қилмоқда.

Италиянинг Тоскана туманида агротуризмга мос келувчи қўллаб қишлоқлар бор. Шунингдек, бу ҳудуд минерал манбаларга ҳам бой. Тасканадаги Баньо Виньони қишлоғи ҳам ана шундай табиий захираларга эга макон. Тарихий қурилмиш, ёдгорлик ва черковлар билан ўранган мазкур қишлоқча дунёдаги энг яхши иссиқ меҳмонхоналари билан ҳам машхур. Бу гўшага келиб пархез таомнама, озиш ҳақида ўйламай кўя қолинг, чунки жаннатмонанд қишлоқчада бир неча килограмга семиришингиз тайин.

"Аватар" фильмининг кўпчилигимиз зўр қизиқиш билан томоша қилганмиз. Айтиш керакки, ундаги манзаралар ўз ўзидан келган эмас. Вьетнамнинг ўзига хос ҳайратомуз табиати ана шу фильм дизайнерлари учун ажойиб роя берган. У ердаги Куа Ван номли қишлоқча ҳам бошқа бирор юртда учрама-са керак. Сув устига қурилган мазкур қишлоқчада баллиқчилар оиласи истиқомат қилади. Сол-уйллар (бир-бирига арқон билан боғланган ҳодалар устига қурилган уй) яқинида сол-мақтаб ҳам бўлиб, у ерга ўқувчилар қайиқларда бориб-келишади.

Гўзал МАЛИКОВА тайёрлади.

Дардинг бўлса бўлсан, қарзинг бўлмасин

МЕН СИЗГА АЙТСАМ...

Халқимиз маросим ва томошаларга жуда ўч. Рўзғордаги каму кўстларга, фарзандларнинг кийинишига, еб-ичишига пул топилай қилиши мумкин. Аммо қилиниши шарт «урф-одатлар»га келганда эса ҳамма нарса бекам кўст, муҳайё бўлади. Керак бўлса, аёлларимиз дарёни тескарисига ҳам оқизиб юборади. Президентимиз Шавкат Мирзиёевнинг 2017 йил 3 август кунини зиёлилар билан учрашувда оилавий маросимларни тартибга солиш, уларни ихчам, исрофгарчилик ва дабдабага йўл қўймасликка чақирди.

Умладан, «Мана, ўзинглар кўйясилар, сеппа-соғ юрган айрим одамлар эллика кирмасдан туриб тўсатдан инсулт бўляпти. Сабабини суриштирсангиз, бошқалардан қолмасликка тиришиб, катта тўй қиламан, деб қарзга ботган бўлади. Хали қарзидан қутулмасдан, яна тўй қилиш керак. Очқини айтмадиган бўлсак, тўй-ҳашамлар билан боғлиқ ортқча харажатлар минг-минглаб оилаларнинг нафақат иқтисодий аҳолига, балки, бутун ҳаётини жиддий салбий таъсир кўрсатмоқда», — деб таъкидлаган эди Президентимиз.

Тунув кунини автобус пайлаб бекатда турганимда пойтахтимизнинг Яшнобод тумани 6-сон турмух комплекси дарвозасининг қаршисидан манзарадан хайратга тушдим. Атрофини кузатар эканман, бўйинига фотоаппарат олиб олган икки киши, қўлида гул тутиб турган, ўзига бини қўйган аёл, бўйи икки метрча келадиган қўён ва кўзойнакли мушук кийимиданги ёш йигитлар, улар атрофидан айланаётган болалар, чақалок билан бирга суратга тушаётганлар эътиборимни тортди. Шу лаҳзада ҳаёлимдан «Нима қилишяпти экан?» — деган савол ўтди. Жавобсиз қолган ўйимнинг охирига етиш мақсадида, оломон тарафга аста оқылладим. Одамларнинг орасиданги бир аёлдан бутунги тадорик нима сабабдан бўлаётганини суриштирдим. Сухабдошларимнинг бирдан қўлиб турган юзи жиддийлашди ва менга қўриқиб турган назар билан чақалокни турукхонадан олиб чиқиш-учун бўлаётганини айтди. Янги қўзи ёриган қизи «мени ҳам шундай бу ердан олиб кетасизлар» — деб туриб олганини, раъйини қайтаролмай бировдан ўн миллион қарз бўлиб қолишганини гапирди берди. Бундан ташқари, набираси учун масофадан бошқарилувчи (пулг-ли) машина олишмагани сабаб, қудаларлар ўртасида совуқчилик тушиб қолишига сал қолганини, ўша икки миллионлик зорманда болалар машинасини сотиб олиш билан ҳаловати қайтганини таъкидлади.

Хали олдидан бешик тўйи ҳам турибди, оғир хўрсинган ҳолда, гапини давом эттириб қуюнчақ она. Мен сиз-

Хилмакига келибди.
Чўмбойни келини
чақалоғи билан...

га айтсам, икки хил бозорда икки хил нарх. Масалан, Чорсу бозоридан бешик — 130 минг, болалар аравачиси — 500 минг, велосипеди — 190 минг, жами ўйинчоқлари — 400 минг атрофида, манеж — 750 минг, кийимлари хар мавсум учун — қарийб 1 миллион ва ҳоказо. Шу билан бир каторда, қайно-та, қайнонаси, борингки, бутун оила аъзоларига сарпо олишим, гўдакнинг турукхонадан чиқадиган кунини ярим миллион сўмлик пиширик ҳам қилишим лозим. Турукхонадан олиб чиқиш жараёнининг видео тасвири учун ҳам 350 минг топиш керак, бунча пулни қаердан оларканман? Бундай ахволда қозонни сувга солиб қўйишга тўғри келади-ёв. Энди ўзингиз хисоблаб кўринг, қанча миллион бўлишини, бунча маблағга бемалол сунат тўйи қилса бўлади. Дардим ичимади. Бу харажатларни қандай қилиб ҳўжайинимга айтсам экан. Ўзим кечалари ўйла-навериб, тобим қочди. Ойлавиқ поли-клиникага чиқкан эдим, шифокоримиз қон босимингиз бор, ўзингизни эҳтиёт қилинг, деди. Нима қилай, қимларингиз-дир «кашф қилган» бемаза одатлари бизга ўхшаганларга азоб бўлмоқда...

Қўнғилидаги борини гапирган аёл-

Хўш, бундай дабдабозликдан қутулиш учун нима қилиш керак? Қудаларнинг ўзи рози бўлмаса-да, қизи учун, неварасининг бахти учун мажбуран бераётган нарсаларини қабул қилиш керакми? Ойлабга эркак киши бош. Шунинг учун, аввало, зарур сарф-харажатлар ҳақида келишиб олиш тўғри бўлмасмикан? Икки бошининг келишувчи балки қўчада гапирдишанларнинг овзига аҳамият бермасликка ундар? Уларнинг соясида аёллар ҳам казо-казо нарсалардан воз кечар. Сиз нима дейсиз, азиз муштарий?

Султонбой АЛЛОНОВ

нинг сўзлари менга жуда каттиқ таъсир қилди. Қўз ўнгимда бўлаётган ҳодисаларнинг бари ортқча эканлигини тушуна бошладим. Назаримда бола-чақаларнинг югуриб юриши, катталарнинг чақалок кўтариб суратга тушиши, бутун оила аъзоларининг тўпланиши, «Mercedes», «Toyota», «Captive», «Kia» Кодуег каби машиналарда чақалоқни олиб кетилиши, аслида, умуман шарт бўлмаган нарсалар. Энг ачинарлиси, шунча ҳаракатнинг бефойдалигидир. Бутун жараёнинг шохиди бўлиб, бир ҳафталик чақалок катта бўлиб бу ҳақида сўрамаса, тақсиди ёки ўзимизнинг машинада уйга олиб келгансизлар, деб тўполон қилмаса, тузилган пайтимдан бирданига 5 ёшгача кийим олиб бермагасиз, деб боийи оғритмаса, бу ишларга не ҳожаат, дея ўйга толиб қолдим.

Бу каби томошага раҳбариятнинг, маъмуриятнинг қандай муносабатда эканлигини билиш мақсадида, бош шифокор муовини билан учрашиб, турукхонага кириверишдаги ҳолатга қандай чора-тадбир қўрилганини ҳамда қўрмоқчилигини сўрадим.

Шифокор, қўчада бўлаётган томошага аралашини унинг зиммасидаги иш эмаслигини, аммо шундай бўлса ҳам бундай дабдабалар кераги йўқ эканлигини беморлар ва ходимларга йиғилиш пайтида қатъий уқтиришни, ёш оналарга яхши озука бўладиган овқатлар, гўшт, оқсил, туҳум қабилини кўпроқ истеъмол қилишлари зарурлигини, уйга чиқиб меҳмон кутгандан кўра, яхши дам олиши лозимлигини бот-бот таъкидлашини айтди.

Барча турукхоналарда ахвол шундайми, йўқми, билиш мақсадида Тошкент шаҳар Яқинсари туманидаги 8-турукхонага бордим. Бу ерда ахвол бироз фарқли. Машиналар кам, сокинлик ҳукм сурмоқда. Ичкарига кириб кетаётганимда қўзим девордаги турукхонага биттадан ортқ машинанинг, юмшққ ўйинчоқ кийимидигиларнинг қириши таъкидланади, деган ёзувга тушди. Ахволга янада ойдинлик киритиш мақсадида бош шифокор Камалитдин Низамутдинов билан учрашдим. Нима учун келганимни тушунтирдим. Бош шифокор бу қилинаётган дабдабанинг нинг бариси қимўзарга, одамларга қўриб қўйсин, деб қилинаётган қўзбўямачиликдан бошқа нарса эмас деб таъкидлади.

ИНСОН МАНЗАРАЛАРИ

— Бир кўлтим сув бўлса, томоғимни ҳўллаб олардим-да, болом, — деди бекат ўриндигидан жой олган онахон иссиқдан аранг ҳансираб нафас оларкан. Ўзини сояга олган йигит бу гапни эшитиб «уф» тортди. Ўзини дастурмо-лига қайта-қайта артаркан, жазирама офтобга чиққиси келмади. Аммо ўзининг ҳам томоғи қақраб кетганди.

— Бўпти, шу ерда қимирламай ўтириб туринг.

Ўттиз ёшлар атрофидаги, баланд бўйли йигит кафтини пешанасига соябон қилганча йўлнинг у юзиданги озик-овқат дўконига қараб кетди. Озгина юргач, бирдан тўхтаб ортга қайтди ва қўлидаги катта туғунни кампирга тутқазди.

— Мана бунини ушлаб ўтиринг, мен ҳозир сув олиб келаман, — Умрингдан барака топ, болом, — дея тамшанди онахон йигитнинг жеркиб гапирганига эътибор қилмай.

Буларнинг барини зимдан кузатиб ўтирган Икромана ёш олтимышларга яқинлашиб қолган, аммо юзиданги чиройини хали йўқотмаган, гап-сўзларида мулоим ва беозор қўриган онахоннинг бу иссиқда қаерга кетаётганига қизиқиб қолди. Давангирдай йигитни ўғли деб тахмин қилди. Шундай фарзанд автобус кутмасдан бирор енгил машина тўхтатса бўлмасмикан?

— Мана бу чойдан ичинг, — деди Икромана сумкасида илҳамига термос олиб унинг қопқоғига яхна чой қўйиб узагаркан.

Онахон нотаниш аёлнинг қўлимаган илтифотидан хижолат тортди.

— Ҳозир ўғлим сув олиб келади, — деди онахон аранг ютиниб. — Ўғлингиз келгунча ичиб туринг. Мана, олинг.

Икромана онахоннинг қўзлари яхши кўрмаслигини пайкаб чойни деярли қўлига тутқазди.

— Овора бўлдингиз-да, сингилжон.

«Сингилжон». Бу сўз шунчалар майин, шунчалар табиий, шунчалар қалбан айтилдики, Икроманинг юраги ортиқиб кетди. У сингилжон деган сўзни умуман эшитмаган эди. Балки бирортдан қачондир эшитгандир, аммо ҳозир эсида йўқ. Айни дамда жуда бошқача туюлиб кетди. Худди қаршисидан опаси, опажониси ўтирибдию, улар анчадан бери ногоҳ бекатда учрашиб қолишди.

— Раҳмат, сувдай сероб бўлинг.

— Айбга буюрмайсиз, шундай жазирамда қаёққа кетяпсиз? — деди Икромана қопқоғини онахоннинг қўлидан қайтиб оларкан.

— Сафарга, — дея жавоб қилди онахон ўғли кетган томонга нигоҳ ташлаб.

Икромана онахоннинг мулазм тортганини пайкади. Умумий қилиб жавоб берганидан қаерга кетаётганини айтишни истамаганини ҳам англади.

— Узоққами?

— Қаердалигини ўғлим билади. Ха,

айтгандай, ўзингиз-чи, сингилжон.

Икромана болалар уйига кетаётганини айтди. Онахон у ерда ишлай-сизми, деб сўради.

Икромана анча йиллардан бери фарзанд кўрмаганини, яқинда эса эри оғир касаллиққа чалиниб оламдан ўтганини, катта уйда бир ўзи қолганидан зерикиб бола асраб олиш учун кетаётганини гапириб берди. Бундай

илик ва ибратомуз сўзларини тинглаётган онахоннинг қўзлари намланди, кейин нигоҳларини яширишга уринди.

— Дунёнинг ишларини қаранг, ғалатилигини.

Оғир хўрсиникдан сўнг шичирлабгина айтилган гап ақл-фаросати жойида одамни бефарқ қолдирмайдиган. Юраги ноҳуш ҳолатини илғай бошлаган Икромана онахондан тинчлик излаб йўлга чиқибсиз-да, деб сўрашга жазм қилди. Онахон сергак тортди. Борар манзилни сездириб қўйгандай, олдиданги туғунни бағрига босди.

— Булар кийимларингизми?

— Ха. Ичидан онам берганларим ҳам бор.

Икромана онахоннинг гумонлари аниқ бўлганига тўлиқ ишонч ҳосил қилди: ўғил онасини қариялар уйига олиб кетяпти.

Беванинг юраги ғашланди. Нобақор ўғлининг сурбетларча қилган муомаласидан, асло ор қилмасдан оназорини беғона жойга олиб кетаётганидан қалбидан оғриқ пайдо бўлди.

— Жигарларингиз йўқми? — зўрга сўрай олди Икромана.

— Опадан ажралганимга икки йилдан ошди. Битта укам бор. Аммо...

Онахон гапни давом эттира олмади. Дардини дoston қилишни хоҳламди. Бирок бир ордан кейин «Сингилжон йўқ-да» деб қўшиб қўйди.

Икромана ҳаммасига тушуниди. Ортққ қўлини

ўтирмади. Онахоннинг қўлидан тутаркан, «Кани, мен билан юринг!» деди ишонч билан.

— Вой, қаёққа? — деб бу қўлимаган тақриф ва қистовдан анграйиб қолди онахон.

— Бизникига. Энди мен билан турасиз!

— Э, йўқ, қўйинг бунақа гапни. Ахир ҳозир ўғлим келиб...

кидириб қолади-я.

Икроманинг қўнғилдан ўтган «кидирадиган ўғил онасини қариялар уйига олиб бормайди» деган фикрини айтмоқчи бўлди, аммо индамади. Аёлни қўлидан етаклаб йўл четига чиқди ва йўловчи машиналарга ишора қилди.

— Мени хижолатга қўймасангиз-чи?

— Сираям хижолат бўлмаган.

— Ахир мен сизга... ҳеч қим эмасман, сингилжон.

— Йўқ, сиз менинг опамсиз.

— Опа?!

— Ха, Опа! Кани, опажоним, машинага ўтиринг.

— Қаерга олиб бормоқчисиз?

— Уйимизга! Уйимизга борамиз, опажон!

«Икромана шундай деб

тўхтаган машинанинг эшигини очди. Опа сингилжон орқа ўриндиққа жойлашди. Қўнғил бўлиган онахон ўтирилиб тобора орда қолаётган бекатга қаради. Назаридан ўғли чоратрофга аланглаётгандай, излаган кишинини тополмай зир югураётган туюлди. Бирок бекат хозирча бўм-бўш эди.

Акбар МИРЗО

ШАРОБ ИЧИБ ХАРОБ БЎЛДИ

бошқа жойга қўчишди. Майнинг ўрталарида пойтахтга қайтган Учқун ўртоқларининг янги жойга қўнғанини билди. Ўша кунини бирор иш чиқмагани сабабли уйга эрта қайтган уч оғайни анчагача гурунглашиб ўтирди. Уч хонали квартиранинг бир хонасида булар яшаса, икки хонасида Низом исмли киши онаси, аёли ва боласи билан истикомат қилар эди. Мусофирликнинг юки оғир деганлари яна бир бор ўз тасдиғини топди.

Мардикорлик мушкул. Бир кун иш бўлса, бир кун... Уч ҳамқишлоқнинг катта шаҳардан умидларини қўп. Бирок қўлдан берганга қўш тўғрими?.. Ўша кунини иш тополмай, тушликка яқин Учқун ва Лазиз уйга қайтишди. Йўл-йўлакай муздеккина шиво олган йигитлар уйда ўзларича хасратлашди. Кўннинг иссиқидани, ичкиликнинг «зўр»идани, бир муддат ўтиб, қўзларини уйку элди...

Бошп тарс ёрилгудек бўлиб уйғонган Учқун қўзини очар-очмас телефонини титкилашга тушди. Караса, Муроддан бир неча марта қўнғироқ бўлган. Ўзи қайта қўнғироқ қилди. Жавоб бўлмади. Ошхонага чиқди. Балконда Мурод турарди. Нега телефонни кўтармагани ҳақида сўрагани, Мурод жон жаҳл билан жеркиб берди. Учқун қайта-қайта «тинчликми?» дея сўради. Иссиқда иш қутиб, умиди пучга чиққанидан аламзада Мурод тайинли жавоб ўрнига дўстини ҳақорат қилишга тушди. Энг ёмони — ҳамхонасининг қайлини номига ҳақоратомуз сўзлар ёвдирди. Учқун ҳам бўш келмади — бисотидаги ҳақоратли сўзлар билан «сийлади». Уйдаги бақир-чақирдан уйғониб кетган Лазиз уларни ажратиш, тинчлантиришга ҳаракат қилди. Бирок сўқинишга «дугат бойлиги» камлик қилган Мурод Учқуннинг бошига шиша банка билан туширди. Бошидан оққан қон бўйни томон сизаётганини кўрган Учқун дўстининг қилимини жавобсиз қолдиргиси келмай, қўлидаги коса билан Муроднинг пешонасига урди. Лекин жароҳат жойидан қон чиқмади. Лазиз Муродни тинчлантириш учун пастга олиб тушиб кетди. Учқун эса ваннага кириб боши ва бўйнидаги қонларини ювди, қон теккан кийимларини алаштирди-да, шерикларининг ортидан пастга

Суд залида

тушди. Яна ҳақоратлар, яна сўқинишлар... Икки ўртада жони ҳалак Лазиз амаллаб уларни тинчлантириб, қайта уйга олиб чиқди. Шу орада қорни очган Учқун Лазизни дўконга жўнатди. Иккаласидан ортқ жанжаллашмаслик аҳдини олган Лазиз орадан 10 дақиқа ўтар-ўтмас, Учқуннинг «уни ўлдириб қўйдим, тез кел» хабарини эшитиши ҳамон оёғини қўлига олиб уйга югурди. Хонага кирганда, қўрпача остида Муроднинг қонга беланган танаси ётарди. Бирок ҳамон хирллаб нафас олар, жон талвасида эди. Лазиз тез ёрдамга қўнғироқ қилди. Бирок тез ёрдам келганда Мурод сўнгги нафасини олиб бўлганди.

Тергов давомида маълум бўлишча, Лазизни дўконга юборгандан сўнг Мурод билан тагин гаплашиб олмоқчи бўлган Учқун бўлғуси турмуш ўртоғи шайнига айтилган ҳақоратомуз сўзларини ҳазм қилолмаган. Журъатини ҳам қўрсатиб қўймоқчи бўлиб, «қўнғилдан ҳеч нарса келмайди» қабилида сўз қотган марҳумнинг қўрағига рўзғорда ишлатилган пичоқни беҳато қадаган. Баданининг бошқа бир неча жойларига ҳам...

Мақолда айтилганидек, эшак ортидан, эчки олди-дан, маст эса ҳар томонлама хатарли бўлгани каби Учқун ҳам жаҳл ва тарқаб улгурмаган мастлик оқибатида ўз дўстининг қотилига айланди. Муроднинг бўйнидан сизиб чиқаётган қонни қўрағична, ҳуши жойига келиб, қўрқувдан қалтираган қўллари Лазизнинг рақамини терди...

Ўғли билан гаплашганига хали бир соат ҳам бўлмаган Тўрақул ақанинг қайнукаси олиб келган хабардан ўтақаси ёрилай деди.

Хаёт қизик-да! «Мен туғилдим!» дея оламга «инга»си билан жар солган беозоргина чақалоқнинг йиллар ўтиб бировга озор беришини қим етти ухлаб тушида кўради дейсиз. Жаҳжи бармоқчаларини ўйна-тиб, нозик ҳаракатлари билан ҳаммани ўзига мафтун этган қўлчаларнинг кун келиб, бировнинг танига оғрикли тиг санчишини ўйлашнинг ўзи қўрқинчли. Афсуски, бири кам дунё, қўтилганда қўтилмаган воқеаларни содир этади.

Ҳар қорига яраган, тўйу маросимда елкадош, азаю маърақасида белбўдош бўлган икки ошна эрк берилган ғазаб ва ақлини ишғол этган пайтон суви сабаб бири марҳум, бири махкум бўлди. Алломалардан бири бежиз ичкиликка «Май дўстларини қойин, улар билан жанжаллашиб, ҳамсухбатларга озор бериш ва яқин кишилардан жудоллашга сабаб бўлади. Мен ўз ҳаётим билан онт ичиб айтманки, май шишаларини ушлаган қўллардан темир-терсак билан шугулланувчи темирчилар қўли покизароқдир», дея таъриф бермаган экан.

«Май ичувчилар сувга бораётган подалардек оғизларидан нима чиққанини билмай бақиринишади. Эй май, улуг мартабалар бинноси ва ақл қошоналари сен туфайли харобага айланади. Ичкилик ичиб, ақлини бир нафас йўқотган киши оғир мусибатга учраб ўлганлар қаторида бўлади». Бу хикмат Учқуннинг аччиқ ҳаётида ўз тасдиғини топди.

Сарвар КАРИМОВ,
Жиноят ишлари бўйича
Тошкент шаҳар суди судьяси,
Гузэл МАЛИКОВА,
«Hurry!» мухбири

Муштирапар аёл ўз боласини дунёга келтириб, вояга етказгунча қадар қўп заҳмат чекади. Йилгаса, қўшилиб йилгайди, қулса унга-да шерик бўлади. Бирор ерига зиён етгудек бўлса, ундан ортқ азоб чекади. Айниқса, орзулари энди ўшалиш арафасида, ўғлини уйлаб, келинчақ қўлидан чой ичишни дилга туккан маҳал бари саробга айланса... Қавм-қариндошлар, маҳалладошлар ўғлининг тўйи ўрнига жанозасига йиғилса...

Мирзаевлар (барча исмлар ўзгартирилган) оиласи ўрта ҳол кун кечирса-да, бировнинг эшигига зорланиб чиққан эмас. Фарзандлар ҳам бору йўққа қаноат қилиб, қўзи тўк бўлиб улғайишган. Тўрақул ақанинг топгани қора қозонга ёвгон бўлиб тургани болаларга ҳам маълум. Сингил опасининг, ука ақасининг кийимини қийиб катта бўлишган. Тўнғич фарзанд Муроджон вояга етиб, тоғин урса талқон қилдиган йигит бўлди. Бир айбон — ўқилмади. Бирок меҳнатда суяги қотган йигит бир ярим йил рус заминиди ишлаб ўзга юрда нон топиш осон эмаслигини тушуниб етди. Бу орада сафари қариди. Уйга қайтиб, иш сўраб, қўп жойларга мурожаат қилди. Аммо иш топилавермади. «Бу ер минг қилса ҳам қичқ жой, яхшиси пойтахтга кетаман, уёқларда иш дегани анқонинг уруви бўлмаса керак» ҳаёл қилди у. Тошкентга келганида баҳор фаслининг ўрталари эди. Айни дарахтлар гуллаган, атроф яшилликка бурканган маҳал. «Тўғри бу ерларнинг ҳам ўзига яраша чиройи, ҳусн-таровати бор, лекин воҳа бари-бир бошқача-да! Тоза ҳаво, ёнгинанда турган тоғларнинг келбати, этакларида маъраб юрган қўй-қўзиларнинг овози, жилғаларда оқаётган сувнинг совуқ ховури, бовда ёри билан яширинча учрашганлари...» шуларни ўйларкан юраги уйи томон бир энтикди. Кузаккача уч-тўрт сўм йилса, бориб тўйини бошлайди. Кейин яна ўз юртидан иш излаб кўради.

Келган қўниёқ қишлоқдошлари билан хабарлашганда, минг қилса ҳам ўзиники-да, ўртоқлари Учқун ва Лазиз уни қутиб олиб, ижарадаги уйларига олиб борди. Уч ҳамқишлоқ йигирма қўча бирга яшади, бирга ишлади. Учқун апрелнинг охирида уйига кетарман бўлди. Муроджон билан Лазиз қолиб тагин ишлади. Бу орада ижара пули қимматлик қилиб,

9 ФЕВРАЛЬ — АЛИШЕР НАВОЙИ ТАВАЛЛУД ТОПГАН КҮН

Ҳазрати Алишер Навоий бобомизнинг "Маҳбуб ул-қулуб" асари чинакам тарбия ва ҳулки хислатларни жамлаган қимматли манба эканини навоийшунос олимлар таъкидлаб келишади. Бугунги кунда бу асарнинг кадр-қиммати янада ошиб бораётгани сир эмас. Мазкур асар мазмун-мундарижаси хусусида гапирадиган бўлсак, бир қанча фаслда келтирилган бобларнинг ҳар бири алоҳида мавзуга атаб битилган. Тегишли боб билан танишиш орқали бирон касб-ҳунар ёки соҳа эгаси, унинг иш услуби ва бундан эл-юртга фойда ёки зарар келиши ҳақида батафсил маълумот ва тасаввурга эга бўламиз. Мутафаккир шоир ўзи яшаган замон одамларини, уларнинг турфа табиатлари ва хислатларини кузатиши натижасида керакли ҳулосаларни чиқаради, яхши жиҳатларини мактаб, ёмон жиҳатларини қоралайди. Бу беназир зотнинг мазкур асарида келтирилган доғишмандона фикр-мулоҳазаларни англаш, ҳикматли сўзлари мағзини қақиш ва моҳиятига етиш ўқувчидан катта билим ва тажрибани талаб этади.

«Oghl salotini zk kpbga»

"Маҳбуб ул-қулуб" асарининг муқаддима бобида: "Хар қўй ва қўчаларда югурибмен ва олам ахлидин хар наъв элга ўзумни етқурибмен ва яхши ямоннинг афёлидин билибмен ва ямо-ну яхши хислатларин тажриба қилибмен", деб таъкидланишининг ўзидек доғишманд шоир ҳаётининг қўй аччиқ-чучугини тотиш баробарида олам ахлининг яхши-ёмон табиат ва хислатларини ўрганиб, ундан тегишли ҳулоса чиқарганини билиб оламиз.

Мазкур асарнинг "Одил салотини зикрида" деб номланган дастлабки фаслини бевосита халқнинг таъбириши ва ғам-кайғуси билан яшайдиган, ҳукм юртдадиган султон ва шохларга бағишлайди. Бир ўринда шоир: "Одил подшоҳ ҳақдин халойиққа раҳматдор ва мамулликка муқибби амният (омончилик) ва рафохият (яхши ҳол). Қуёш билан абу баҳордек қора туғродин гуллар очар ва мулк ахли бошига олгун била дурлар сочар. Фуқаро ва натовонлар анинг рифқ ва мадоросидин фарсуда (ҳолсизланган), хиросат (сақлаш) идин қўй қўзи бўри хавфидин эмин ва сиёсатидин мусофир қўнгли қароқчи ваҳмидин мутма-ни. Рифъатидин хар мактабда атфол ғавроси ва муҳофазатидин зуафо ҳаммомида аларнинг алооси, ҳайбатидин йўллар қароқчидин ҳоли ва қўллар гўла улус моли, забтидин амалдорлар қалами синук ва ситамкорлар алами йиқук. Шомдин то саҳар хонақоҳлар эшиги очук ва хилватлар ибодати нуридин ёруқ...", дея адолатпарвар ҳукмдор ҳақида сўз юртади. Дарҳақиқат, алпарвар, юртпарвар султон ўз раёияти тинчлиги, фаровон ҳаёт кечиришини ўйлаб тиним билмайди. Ундай зот эл-юртни мазмун ва обод қилишни ўйлаб тунларини бедор ўтказади. Адолатли қонун ва фармонлар чиқариб, халқнинг осойишта яшаб, меҳнат қилишга замин яратяди.

Хусайн Воиз Кошғий: "Дуёнинг ишлари сиёсатсиз тартибга тушмайди. Агар таълим-тарбия ва жазо тўғрисидаги қонун-қоида бўлмаса, мамлакат ишлари инкирозга юз тутяди", деган экан. Шундан биланмики, мамлакатни идора қилаётган киши одилона сиёсат

олиб бориб, ўз қўл остидагилардан унга риоя этишни талаб қилади. Тинчлик ва фаровонлик ҳукм сурган юртда ривожланиш бўлади. Эзгу ишлар амал олади. "Маҳбуб ул-қулуб"да келтирилган хар бир бобни тилга олинган соҳа одамларини оғохлантириш ва уларни халққа яхшилик қилишга ундашдан иборат деб аташ мумкин. Шунингдек, "Номуносиб ноиллар зикрида", "Золим ва жоҳил ва фосиқ подшоҳлар зикрида", "Ноқобил садрлар зикрида" бобларида мазкур табақа кишиларини зулм ва адолатсизликни ўзларига одат қилиб олишдан қайтаришга даъватни қўрамай. Бундай танбеҳлар ўша соҳа кишини сергак торттиради, ўз қилмишига пушаймон бўлишга ундайди.

Навоийнинг кичик жанрда битилган ҳажман кичик асарларини ўзига хос танбеҳлар деб аташ тўғрисида. Чунки улар панд-насихат, бир ишга ундаш ёки ундан қайтариш руҳида битилиб, маънавий покланиш ва нафс ислоҳига катта аҳамият берилганини англатади. "Маҳбуб ул-қулуб" асарида 127 тага яқин танбеҳ мавжуд. Бу танбеҳлар мавзунини янада ёрқинроқ тасаввур этиш ва атрофича мулоҳада юритишга ёрдам беради. Танбеҳ сўзи аслида араб тилида уйғотиш, ишора қилиш, оғохлантириш ва ислоҳат каби маъноларни билдиради. Шундан келиб чиққан ҳолда айтадиган бўлсак, хар бир танбеҳ бежиз битилмаган, у қўпроқ буйруқ ва амр оҳангида янғирайди. Шу маънода танбеҳ ўқувчининг маънавияти ва ҳуқ-атвори тўғри шаклланишида катта ёрдам беради. Навоий бобомизнинг айрим танбеҳлари айни пайтда ҳикматли сўз ва мақолга

Хуллас, Навоий бобомиз "Маҳбуб ул-қулуб" асарида келтирилган танбеҳларда панд-насихат, яхшиликка даъват, ёмонликдан қайтариш, гўзал хислат ва фазилатлар эгаси бўлишга ундаш, ёмон иллат ва амаллардан қочиб, уларга асло йўламаслик ва буларга яқинлашиш пушаймонлик келтиришини, энг муҳими, бобомиз бу танбеҳларни шунчаки айтмай, балки айрим нодон ва жоҳил кишиларга яхшилик ва ёмонликнинг асл асослари ва оқибатлари ўз фикр-мулоҳазалари асоси ва ҳаётий тажрибалари орқали тушунтириб беради.

Бобомурод ЭРАЛИ,
тадқиқотчи

ЧАҚИМЧИНИНГ МУКОФОТИ

Қадимда бир ҳоким мулозимлари билан овға чиқди. Маълум вақтдан кейин ҳоким ва ҳамоҳодлари бир ерга келиб тушдилар. Ҳамма бирор юмуш билан машғул бўлди. Ҳоким ўз жоловорини ёнига чақирди:

— Сен билан бирга отда чопишни кўп вақтдан бери орзу қиламан, кичининг оти чопқир эканини билишни истайман, — деди.

Ҳизматкор унинг таклифини қабул қилди. Шаҳд билан отига миниб, унга қамчи урди, ҳоким унинг ортидан қувалади. Шу тариқа ов қилаётган жойларидан анча узоққа кетдилар.

Ҳоким отини тўхтатиб, жоловорга ҳам ўтқазди:

— Эй жоловор, қўнглимга келган бир фикрни айтмоқчи бўлиб, сен билан бирга бу хилват ергача от чоптириб келдим. Ҳаммадан кўпроқ ишонганим учун сиринини фақат сенга айтаман, эҳтиёт бўл, ҳеч ким билмасин, — деди.

Жоловор таълим билан жавоб берди:

— Модомики, сиз менга ишонган экансиз, ваъда бериб айтмагани, сирингизни ҳеч кимга ошкор қилмайман.

Ҳоким унинг сўзидан хурсанд бўлиб, қўнглидаги сирини айтди:

— Шу кунларда укамнинг ҳаракатларидан шубҳага тушиб қолдим. У мени ўлдирмоқчи бўлса керак. Укам

мени ўлдирмасдан, мен уни йўқ қилмоқчиман. Сен ёшимдан узоқлашмай, мени асраб юр.

Ҳизматкор ҳокимнинг сирини сақлашга, ўзини хатардан асрашга ваъда бериб, қасам ичди. Лекин ҳоким овдан қайтиб, ўз саройига кириши биланок, бевафоллик қилиб хиёнат қўчасига қадм қўйди. Фурсат топиб ҳокимнинг укасига ҳажасидан эшитганларини баён қилди. Ҳокимнинг укаси бу чақимчи жоловордан хурсанд бўлиб, унга кўп яхши вағдалар берди.

Ҳокимнинг укаси яхши тадбирлар билан ўзини асраб юрди. Орадан кўп вақт ўтмай, ҳоким вафот этди.

Ўрнига укаси ҳоким бўлди. У дарҳол чақимчи жоловорни дорга осинга буйруқ берди. Жоловор ўзининг унга қўрсатган хизматини сўзлаб, таваба-тазйир қилса ҳам, янги ҳоким бу сўзларга қўлоқ солмади.

— Бироянинг сирини фош қилиш ва чақимчиликдан оғирроқ гуноҳ йўқдир. Акам сенга ишониб, сирини айтди. Сен унга хиёнат қилиб, сирини фош қилдинг, менга айтдинг. Акамга вафо қилмаган одам менга вафо қилармиди? Мана энди чақимчилигингга яраша жазо олсан, — деб дорга ишора қилди.

Юсуф Товасийнинг
"Ҳикматлар хазинаси" китобидан

УСТОЗЛАРДАН УЛГУ ОАМБ

ХАЛҚ ОҒЗАКИ ИЖОДИ

Бахшилар азалдан дўмбира куйларини ўзига хос услубда чертиш, ижро жараёнида соз ва овоз уйғунлиги ҳамда матнининг бадийи жиҳатдан мукамаллигини сақлаб билган ҳолда дoston ва термалар куйлаб, ўз навбатида, ушбу таомил асосида янги дoston намуналарини яратиб келадилар. Бу эса бахшидан ҳам соз, ҳам матн борасида тинимсиз изланишни талаб этади.

Агар бахши изланишдан тўхтаса — билгани билан қаноатлангудек бўлса, устоз бахшилар таъбири билан айтганда, унинг отдан сирғалиб тушганини, яъни ижод майдонини тарк этганини билдиради. Бу борада марҳум Кодир бахши Раҳим ўғли шундай деганди: "Ижод майдонидан от сурмоқ осон эмас, бу жараён хар бир бахшидан тинимсиз меҳнатни, ҳаловатсиз қувларни, уйқусиз тунларни ҳамда доимий мутолаани талаб этади. Бунинг акси ўларок, меҳнатдан қочган, изланишдан бўйин товлаган ва бор билгани билан кифоялашиб қолган бахши эл назаридан қолади. Одатда, бахшилар ижод майдонига турли ёшда, бирор-бир устознинг этагидан тутган ҳолда кириб келади. Табиийки, сурхондарёлик Мухаммад бахши Эшбев ҳам ушбу йўриқ асосида майдонга қадам қўйган. Бу ҳақда у шундай дейди:

Улгу олдим

Абдуқаҳҳор созидан,

Сўнг ирдидим

Абдуназар узидан,

Илҳом олдим

Хушбўқ бахши сўзидан,

Ва майдонга кирдим

устозларим узидан.

Бунгача у Кодир бахшини ўзига устоз туттанди. Афсуски, устознинг умри қисқа экан, Мухаммад бахши соз ва овозини гўла сайқаллашга улгуриб-улгурмай вафот этди. Аммо устози ҳаётигида шогирди қулониға қуйидаги ўғитни қўйган эди: "Эсингда бўлсин, зинҳор бир устоз билан чекланиб қолма. Магар бир устозга бовданиб қолсанг, ўзинг билиб-билмай унинг услубига тушиб қолсан. Шунга қўра, ҳаммаша ўзга устозлардан ҳам ўрган ва яхшиими-ёмонми, ўз услубининг ярат. Акс ҳолда ўтқиқшдан фарқинг бўлмайди."

Бирок услуб яратиш осон эмасди.

Мухаммад бахши ўз услубини яратиш йўлида Кодир бахшидан сўнг Абдуқаҳҳор бахшидан таълим ола бошлади. Бу ота-бола бахшилар ижро услубларини таҳлил этиб, улардаги ўзига хосликни гўзаллигини идрок этди. Кейинчалик Абдуназар бахши ижодидан баҳра олarkan, устози Кодир бахши айтган ҳақиқатни гўла англаб етди. Ўз айтиш услубини яратмаган бахши, хар қанча зўр бўлмасин, ўзгалар қосида қолиб кетавераркан. У ўғаниш давомида устози Абдуқаҳҳор бахши овозида дарёнинг жўшқинлигини туйди, Абдуназар бахши унда эса кенг дашт қўсқини гоҳ сийпа-лаб, гоҳ уқорланиб эсгучи эрка ел экиннини сезд. Яъни қўйланётган дoston, воқеа ривожига қараб, дам сокин тортиб, дам кескин эврилиб, оқибат, дарёнинг элас жўшқини кучли тўқинга, ел экинни эса бўронга айланиб тураркан.

Мухаммад бахши бир кун дўмбирасини қўлтўқлаб, қимсасиз кенг даштга чиқди. Даштадаги янтоқларни ўзига муҳлис санаб, "Алпомиш"ни қўйламоққа тушди. У янтоқларга қараб-қараб айтди, уларни янтоқ деб эмас, муҳлис сифатида тасаввур қилиб

айтди. Ана шунда Мухаммад бахши ўз хатосини англаб етди. Хатоси шундан иборат эдики, шу кезгача у муҳлисларни биринчи планга қўйиб, уларга маъқул келиш учун айтган. Аниқроғи дostonни қалбдан хис этмасдан, муҳлислар учунгина овози ва созига зўр бераркан, айтганда ҳам, ўзи билиб-билмай устозларига услубига солиб айтган. Мухаммад бахши ўз хатосини фавқуллода идрок этган, қошидаги муҳлислар — янтоқларни унутди, устозла-

кий халқлар халқаро фестиваллари"да иштирок этиб, юртимиз бахшилари салоҳиятини бутун дунёга қўз-қўз қилди. Бахшининг бу ютуқларини қўлга киритишга сабаб бўлган омиллар хусусида сўз юритсак, Мухаммад бахши табиатан изланишдан сира эринмайдиган ижодкорлар сирасига қиради. У айрим бахшиларга ўхшаб тўрт-беш йирик дoston билан чекланмагандек, созда ҳам маълум бир куйлар билан қаноатланиб қолмайди. У устоз бахшилар томонидан

Алпомишнинг ўзига таниб, ўзига тасаввур этди. Устозларим ундай таъриф этарди, бундай таъриф этарди, деган азалий тушовдан бутунлай халос бўлди. Алпомиш билан дўстлашгач, овозида сокин теранлик пайдо бўлди. Аввалгидек Алпомишнинг жўшқинлиги, юксакликка сапчигида, унинг сиймосида мавжланмиш мардлик ва жасоратга ортиқча урғу бермай, уни қандай хис этса, худди шундай қўйлади. Ана шундагина услуб дегани — ўзлиги ва қалби эканини туйди.

рининг синовчан нигоҳларини ўздан нари ҳайдади. Кенг ва қимсасиз даштада ёлғиз ўзи ҳаёлидаги Алпомиш билан қолди. Шу дамгача у Алпомиш билан сира таниш қолмаганди, доимо ўртада муҳлислари ҳамда устозлари ўралашиб юрарди. Алпомиш билан ёлғиз қолган, унга қалби тўридан жой берди ва ундан ўзгари ўйламай, қўзларини юмганча, берилиб қўйламоққа тушди.

Ўша кун Алпомишнинг ўзига таниб, ўзига тасаввур этди. Устозларим ундай таъриф этарди, бундай таъриф этарди, деган азалий тушовдан бутунлай халос бўлди. Алпомиш билан дўстлашгач, овозида сокин теранлик пайдо бўлди. Аввалгидек Алпомишнинг жўшқинлиги, юксакликка сапчигида, унинг сиймосида мавжланмиш мардлик ва жасоратга ортиқча урғу бермай, уни қандай хис этса, худди шундай қўйлади. Ана шундагина услуб дегани — ўзлиги ва қалби эканини туйди. Шу-шу бошқа дoston қаҳрамонларини ҳам худди Алпомишнинг севгандек, севди. Илгаргидек, муҳлисларига маъқул келармикан, деган ҳақиқат эмас, воқеаликка шўнғиб, дoston қаҳрамонлари билан ҳамқадм бўлиб қўйлашни ўзига одат қилди.

Йиллар ўтиб муҳлислар эътиборига тушди. Билган дostonларни сони янада ортди. Бахши "Тўрўғли", "Ойпарча", "Авазхон", "Тоҳир ва Зухра", "Ёзи ва Зебо", "Малла савдогар", "Туркистон", "Нуралли", "Қунтўғиш" ва "Хондалли" каби ўнлаб дostonлар билан бисотини бойитди. 1999 йилда Қашқадарё вилояти Китоб туманида ўтқазилган бахши-шоирлар анъанавий мамлакат кўрик-танловидан "Умидли ёш бахши-шоир" номинацияси бўйича тақдирланди. Бу унинг биринчи мукофоти эди. Ундан кейинги йилларда республика миқдосда ўтқазилган кўрик-танловларда ҳаммаша олдинги ўринларга муяссар бўла бошлади. Бундан ташқари, 2016 йил ноябрда қўшни Қозоғистоннинг Олмота шаҳрида ўтқазилган бахши ва оқинларнинг "Улгу дала эли" ҳамда 2017 йил август ойда ўша республика пойтахти — Остона шаҳрида бўлиб ўтган "Тур-

ратилган катта-кичик дostonларни теран таҳлил этиб, уларнинг ютуқ ва камчиликларидан ҳулоса чиқара билиш қўнқимасини пухта эгаллаган.

Бахшининг яна бир ютуғи — китобни ўзига яқин дўст билиб, борлиққа теран нигоҳ билан қарашни ўрганган. Мухаммад бахшининг шiori шу — ким бўлсанг ҳам, ҳаммаша китоб ўқи. Яна айтди: "Оғанг бордир, ининг бордир, аммо китобдан яқинроқ дўстнинг ўзи йўқдир". Бугунги кунда у ўнлаб халқ дostonлари қўлидан сабоқ бераётир. Бошқа бахшилардан фарқли ўларок, шогирдларига шунчаки соз чертиш ва дoston айтишни ўргатиб қолмай, уларни китобга дўст тутиштиришга уринади. Дostonни чин юракдан сев, қаҳрамонларини юрагингча эш тут, шунда дostonни мен айтгандек эмас, ўз йўринингда қўйлайдиган бўласан, дейди. Чунки услуб яратиш бахшичиликда ҳаммаша муаммо бўлиб келган. Бугунги кунда ўнлаб халқ дostonлари қайтадан нашр этилмоқда. Бу эса табиийки, бахшичиликка қўл келмоқда. Аммо гап шундаки, бахши дегани ўша дostonларда зикр этилган воқеаликка қўйидаги дўмбира билан эмас, юқорида таъкидланганидек, қалби билан шўнғимчи керак. Мухаммад бахшининг шогирдлари олдиға қўйдиган биринчи талаби шу. Ахир у ўз услубини шу йўл билан топган ва яратган эди-да. Гапнинг қисқаси, у устозларидан ўрганиб бахши бўлди, ўз услубини яратиб эса элга танилди. Элға танилгач, устозлари Кодир бахши, Абдуқаҳҳор бахши, Абдуназар бахши ва Хушбўқ бахшилардан улгу олиб, ўзи ҳам янги дostonлар яратмоққа киришди. Бугунгача у учта янги дoston яратди. Булардан бири — "Авазхоннинг ота юртига бориб келиши" яқинда китоб ҳолида дунё юзини кўрди.

Бахшичиликда ўз услубини яратган ва эндиликда қўллаб-ёшларга чин дилдан таълим бериб келатган Мухаммад бахши Эшбев айни кунларда Сурхондарё вилояти Қизилқум тумани маданият бўлими қошидаги "Қўнғирот" фольклор-этнографик халқ дастаси бадий раҳбари сифатида фаолият юритиб келмоқда.

Абдураҳим АЗИМОВ

УЛУҒЛАР ЁДИ

Улуғ инсонлар суҳбатини олиш, уларга шогирд бўлиш жуда катта бахт. Мен ана шундай бахтиёр инсонларданман. Негаки, Ўзбекистон халқ рассомлари Абдулҳақ Абдуллаев, Чингиз Аҳмаров, Незмат Қўзибоевлардан, кўпчилик қатори мен ҳам санъатнинг нозик сирларини ўргандим.

1987 йил, Қўқондаги санъат билим юртининг тўртинчи босқичида ўқирдим. Шаҳарда янги очилаётган театр биносига халқ рассоми Баҳодир Жалолов деворий расмлар ишлаётганини эшитиб, бир дўстим билан бордик. Иккинчи қаватга кўтарилдик, қурувчиларнинг қўли қўлга тегмайди, ишлар қизигандан қизиган. Бошлиқлар қўрилатган бино хоналарини кўздан кечиряпти. Театр ҳолиси қўрилиш моллари билан тўла. Ташқаридаги очик театр томошагоҳи учун ўриндиқлар ўрнатилмоқда.

Дўстим озгина томоша қилди, ишим бор деб кетди. Мен рассомлар ишини кўрмасдан кетолмаслигини айтиб, қолдим.

Бинонинг иккинчи қаватида Тошкентдан келган икки рассом, баландлиги 7-8 метр, энига узунлиги 30 метрдан зиёроқ келадиган ҳажмда Қўқон ҳаёти ва санъати ҳақида катта деворий расм чизилди. Улардан бири ўрта бўйли, жингалак сочили, илқик табассумли, иккинчиси баланд бўйли, сочлари қора, оқ юзи, мўйловли киши эди.

Улар ватман қорозга туширилган эскизларга қараб, фигураларни жойлаштириш ва расмнинг баланд жойларига чиқиб ишлаш учун махсус темир мосламалардан фойдаланар, иккинчи рассом композиция маркази бир жойда бўлишини аниқламоқда. Мен бундай катта монументал расм ишлаш жараёнини кўрмаган эдим, уларнинг ишларини кузатиш мароқ ва илҳом бағишлар эди. Улардан бири яқинроқ келиб, "Расм чизишга қизиқсанми, ука?" деб сўради. Санъат билим юртида ўқийшимни эшитиб, "Яқин-ку" деди.

Уша кунни уларга қўлимдан келгунича кўмаклашдим, кейин дарсдан чиқиб театрда келиб рассомларга ёрдам беришга оdatландим. Улардан кўп санъат сирларини ўргандим. Билим юртида рангтасвирчи рассом устозларим Мақсуджон Қосимов, Дилбар Ғофурова, Алишер Ҳасановлар дарс беришар, улар билан Ўзбекистон халқ рассомлари Урол Тансиқбоев, Абдулҳақ Абдуллаев, Чин-

рассомлар деворий суратларни кўргани келишди. Улар ичида Чингиз Аҳмаров, Рузи Чориев ва бошқа таниқли рассомлар бор эди. Улар келиб монументал деворий расмни кўриб, Баҳодир Жалоловни табриклашди. Шунда мен Баҳодир акадан Абдулҳақ Абдуллаев келмабдику, деб сўрадим. "Ҳа, келмабди, ҳечқиси йўқ, юр, деб Чин-

Ажойиб суҳбат бўлди. Устоз чизган картиналарни, портретларни томоша қилдик. Мен чизган расмларимни кўрсатдим. Баъзилари маъқул келди, айримлари ҳусусида мулоҳазаларини билдирдилар.

Устоз Абдулҳақ Абдуллаев дадамга "Ўғлингизни олиб қоламан, қолган билимларини менинг устахонамда ўрганади"

ПОРТРЕТ САҲНАТИ УСТАСИ

Ўзбекистон халқ рассоми Абдулҳақ Абдуллаевни хотирлаб

гиз Аҳмаров, Незмат Қўзибоевлар ижоди ҳақида суҳбат қураб эдик. Бу ҳам мен учун катта мактаб эди.

Баҳодир Жалолов деворий расмларини ишлаётганда биноларни аниқ, одамлар фигурасини анатомик асосларга таянган ҳолда чизар эди. Қўқондаги икки метрли таёқ учига махсус кўмирни боғлаб чизар ва расмдаги қаҳрамон ҳаракатини кўрсатар, агар у раққоса бўлса, унинг ҳаракатидаги нозиклик сезилиб турарди.

Бир кун Баҳодир акадан "Мен Тошкентга борганимда рассом Абдулҳақ Абдуллаев билан таништириб қўйсангиз" деб илтимос қилдим. "Яқин, икки кундан кейин Тошкентдан рассомлар келади, эслатгин, таништириб қўяман" деди.

Бундан олдинроқ "Санъат" журналининг қайсидир сониди Абдулҳақ Абдуллаев ижоди ҳақида катта мақола берилган, қизиқинчи қарангки, уша мақолада уч марта ўқиган эдим. Унда рус рассоми Илья Репин ўз юртидан ўқиш учун Петербургда келгани ва унга рассом Иван Крамской билан учрашиши лозимлигини айтишгани ҳақида қилинган эди. Ёш Репин унинг олдида келса, Крамской уйда йўқ экан. Лекин бўлажак шогирд қайтиб кетмасдан, устознинг уйи олдида икки соатдан кўпроқ кутиб туради. Крамской келиб қарасаки, бир ёш йигит турбди, ундан кимни кутиётганини сўрайди. У келажакда рассом бўлиш орузида экани ва ўзига маслаҳат беришини илтимос қилади. Крамской Репиннинг илоҳосига, тоқатига қойил қилиб, унга маслаҳат беради. Сен кўпроқ ўқийинг лозим, билки, гумроҳ одамдан ҳеч қачон рассом чиқмайди деб айтади. Репин бу маслаҳатдан сўнг ўз устиди тинимсиз ишлайди ва келажакда рус халқининг улуғ рассоми бўлиб етишди.

Бу ҳикоя менинг ички олашимни ағдар-гўнтар қилиб юборди, қўлғимдан устоз-шогирд сўзлари кетмай қолди.

Баҳодир ака айтганидай, икки кун ўтиб Тошкентдан кўп

гиз Аҳмаров ҳузурга бошлаб борди ва у кишига мени таништирди. (Чингиз Аҳмаров ўрта бўйли, кенг пешонали, сочлари оқ, кўзойнак таққан, истарали киши экан. Уни кўрган одам ниҳоятда маданиятли инсонлигини тушунади, биз бир умрга устоз-шогирд бўлиб қолдик). Чингиз ака: "Яқин, менга бир қорозга хат ёзиб бер, хатингни Тошкентда

дедилар. Бу бағрикенглик, меҳрибонликдан бошим осмонга етган, ичимда бениҳоя хурсанд бўлиб турган бўлсам-да, буни айтолмадим.

Устоз уйдаги портретлар галереясида олиб кирдилар, у ердаги асарларини кўриб хангманг бўлиб қолдим. Галереяда академик Ҳабиб Абдуллаев портрети, рассом онаси портрети, баланд бўйи билан оқ якта-

даги автопортрет ва рус рассоми Репиннинг мўйқаламига мансуб композитор Мусорский портрети, Фуркат сурати, по-кистонлик хонанда Ахтар сурати, Индира Ганди сурати, Хиндистон ҳақидаги эпик портретлари, наторморт асарлари мени ҳайратта солди. Чингиз Аҳмаров анча суҳбатдан кейин Абдулҳақ Абдуллаевга кетишини айтди ва мени табриклаб қўйди. Дадам у кишига раҳмат айтиб кузатиб қўйдилар. Сўнг ҳовлида дадам билан Абдулҳақ Абдуллаев ўртасида санъат ҳақида суҳбат бошланиб кетди, дадам ҳам дунё ва ўзбек рассомлари ҳақида билганлари билан ўртоқлашдилар, суҳбат охирида дадам Абдулҳақ Абдуллаевга "Ўғлимни сизга топширибман, эти сизники, суяги менники", деб, Қўқонга, уйга қайтишларини айтдилар.

Шу кундан рассом Абдулҳақ Абдуллаев устахонасида шогирдлик ҳаётим бошланди.

Устозимнинг ўғитлари янги асарлар яратаятганимда қўл келади. Жаҳон портрет санъати равангаида муносиб ҳисса қўшган, ўзбек портрет санъатининг моҳир устаси — Ўзбекистон халқ рассоми Абдулҳақ Абдуллаевни жонқуяр устоз сифатида барча шогирдлари ҳурмат билан эсга олади.

Иқболжон ИЛҲОМОВ, рассом

албатта Абдулҳаққа етказдириб бераман", дедилар. Устоз айтганидек, ёзиб бердим, қўйлагининг чўнтагига солиб қўйдилар.

Орадан кунлар ўтди, Баҳодир ака деворий расмларини тутатиб Тошкентга қайтиб кетдилар. Мен якуний имтиҳонларни тутатиб, диплом ҳимоясига тайёрланиб юрган кунларим ўзим туғилиб ўсган қишлоққа боришга тўғри келиб қолди. Уйга борсам, менга хат келган экан. У Ўзбекистон халқ рассоми Абдулҳақ Абдуллаевдан эди. Хурсанд бўлиб кетдим ва хатни овоз чиқариб ўқиб бердим.

Қўқондаги билим юртини тутатгач, турли ҳажмда ишланган расмларимни кўтиқлаб, дадам билан Тошкентга йўл олдик. Аввал Чингиз Аҳмаровнинг устахонасига келдик, устоз бизни жуда илқик қилиб олдилар, уларникида кўп ўтирмадан, Абдулҳақ Абдуллаевнинг уйига бирга жўнадик.

Қўқондаги билим юртидан, "Қўқон" деган овоз келди ва бошида андиқонча дўппи, ёзда қуёшдан сақланмиш учун яшил рангли кўзойнак таққан, оқ юзли, илқик табассумли, етими ёшлардаги устоз ўзлари эшигини очдилар. Саломлашдик, Абдулҳақ ака: "Келинлар, келинлар" дея бизни ичкарига таклиф қилдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

1993 йил ҳеч эсимдан чиқмайди. Ёш Заҳриддин Мухаммад Бобурнинг боғада ўзи "Воқеалар" ("Бобурнома") асарини ёзиб ўтирган ҳолатдаги портретини ишлаб кўрсатдим, меҳнатим устозга маъқул келди шеккилли, портретини уйдаги картиналар галереясидаги асарлари қаторига осиб қўйдилар. Уйларига ким келса, уларга мақтаб кўрсатган эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Иқболжон ИЛҲОМОВ, рассом

Устоз жуда талабчан, ҳар бир сўздан донишмандлиги сезилиб турарди. У кишидан санъат сирларини ўрганиш билан бирга ҳужжатларимни олийтоҳта топиширишга тайёр-ладим.

Айрим шогирдлари Абдулҳақ Абдуллаевнинг талабчанлигини инжиқликка йўлар эди, сабаби кўплари бундай тартибга ўрганмаган эди. Мен учун эса, у киши бутун бошли рассомлик академияси эди, уйларида ҳар кун, ҳар соат, ҳар сония санъат, ҳаёт, буюк авлодларимиз ҳақида суҳбат булар эди. Бўш вақтларимизда расмларидан нусхалар кўчирар, улуғ файласуфларнинг сўзларини ёд олар эдим ва устознинг кўрсатмалари билан натормортлар ишлардик. Ҳар кун ҳаёт қайнар, ўқиган китобларимиз ҳақида суҳбатлашардик. Буюк рассомларнинг расмларини кузатишимизни, ҳатто кўча-қўйда юрганимизда, албатта қўлимизда китоб бўлишини, бўш вақт бўлди дегунча, мутолаа қилишимизни талаб қилар, вақтни бекор ўтказмасликка ундардилар.

Устознинг китоблари кўп бўларди. Бўш вақтларимизда ўқир эдик. Устоз, рассом — дунё кўрган, тафаккури кенг бўлиши керак, дер эдилар.

Абдулҳақ ака менга ва бошқа ёш рассом шогирдларига бирор янги иш бошлаётган бўлса, ҳар доим шоямластикни маслаҳат берарди. Устоз-

нинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Ушунинг уйида ҳамма нарса аниқ вақт асосида амалга оширилган эди. Ҳар кун эрталаб эрта уйқудан турилар, иложи борича дарс машғулотлари бошлангунча бирор нарса ўқиб қоллишга ҳаракат қилишимизни уқтирар эдилар.

Уш